

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА”
БАЈИНА БАШТА**

НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА

**ИЗВЕШТАЈ
О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

март, 2019. године

У складу са одредбама Закона о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015.) члан 18, урађен је Извештај о стању природних и радом створених вредности у Националном парку Тара за 2018.годину и доставља се Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Министарство заштите животне средине, Извештај о стању природних вредности и радом створених вредности са Мишљењем доставља Влади Републике Србије.

С А Д Р Ж А Ј

1. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА-----	3
1.1. Израда планских аката	
1.2. Активности на планирању и градњи објеката	
1.3. Озакоњење објеката	
2. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ-----	6
2.1. Активности на заштити и одржавању природних и радом створених вредности	
2.2. Активности на праћењу и унапређењу стања природних вредности	
2.3. Активности на одржавању и унапређењу стања створених вредности	
3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА-----	22
4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТАЖИВАЧКИХ, ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ-----	25
5. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА-----	26
6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ СА АКТОМ О ЗАШТИТИ-----	32
7. ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ-----	33
8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ -----	34
8.1. Биљне врсте	
8.2. Вегетација	
8.3. Животињске врсте	
9. ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА-----	46
10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА-----	48

1. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ПЛАНИРАЊУ, ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПОДРУЧЈА

1.1. Израда планских аката

Законом о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015.године) површина заштићеног подручја – Националног парка Тара, повећана је за подручје Заовина, тако да је сада укупна површина парка 24.991,82ха. У складу са законским обавезама, урађен је нови План управљања Националним парком Тара за период 2018-2027.године. Прибављени су Услови заштите природе и Мишљење о усаглашености плана са издатим условима од Завода за заштиту природе Србије, као и Водни услови од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Републичка дирекција за воде. План је у процедури добијања сагласности од надлежних министарстава и Владе.

На основу Закона о јавним предузећима („Службени гласник РС“ број 15/2016) и Плана управљања Националним парком Тара за период 2018-2027.година, урађен је Дугорочни и средњорочни план пословне стратегије и развоја Јавног предузећа „Национални парк Тара“ као основни стратешки документ Јавног предузећа “Национални парк Тара”-Бајина Башта за период 2018-2027.годину и добијена је сагласност од Владе (број 023-5731/2018 од 21.јуна 2018.године).

Такође, за потребе израде Програма управљања Националним парком Тара за 2019.годину, прибављени су Услови заштите природе од Завода за заштиту природе Србије и у планираним роковима донешени су Програм управљања Националним парком Тара за 2019.годину (сагласност број 353-02-02623/2018-04 од 22.01.2019.године) и Програм пословања Јавног предузећа “Национални парк Тара“ за 2019.годину (број 023-1295/2019 од 14.02.2019.године) и друга акта неопходна за функционисање предузећа.

Започета је израда Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара и очекује се усвајање плана током 2019.године. План се израђује као заједничка активност Општинске управе Бајина Башта, Југословенског института за урбанизам и становање-ЈУГИНУС-Београд и Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Финансијска средства у потпуности су обезбеђена из Буџета Републике Србије, преко Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. а ЈП “Национални парк Тара“ пружа логистичку и стручну подршку.

1.2. Активности на планирању и градњи објеката

Планирање и изградња објеката и уређење простора у Националном парку Тара, вршено је у складу са условима за уређење простора туристичких зона, на основу Планова генералне регулације подручја Рачанска Шљивовица, Калуђерске Баре, Соколина и Ослуша.

У сарадњи са Општинском управом Бајина Башта и Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре завршена је ревизија Плана генералне регулације подручја Калуђерских Бара.

За туристичке зоне и просторне целине за које нису донети урбанистички планови, планирање и изградња вршено је искључиво уз предходно прибављене услове заштите природе, издате од стране Завода за заштиту природе Србије.

По захтеву инвеститора издато је укупно 51 мишљење у вези градње и постављања објеката на простору парка:

1. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат.парцели бр.876/6 КО Коњска Река, власника Добривоја Турудића из Ужица,

2. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат.парцели бр.876/3 КО Коњска Река, власника Видана Турудића из Ужица,
- 3.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат. парцели бр.876/5 КО Коњска Река, власника Радана Турудића из Ужица,
4. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат. парцели бр.876/2 КО Коњска Река, власника Владимира Турудића из Ужица,
- 5.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење два стамбена објекта (бр.1 и бр.2) на кат. парцели бр.1580/26 КО Бесеровина, власника Змијањац Дејана из Београда, улица Сутјеска бр.1448В,
- 6.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење два објекта-стамбеног (бр.1) и помоћног (бр.2) на кат. парцели бр.1657 КО Растипште, власника Вучетић Пунише из Банатског Карловца, ул. Београдска бр. 58,
- 7.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбених викенд објеката на кат. парцели бр.542/4 КО Коњска Река, власника Владимира Стефановића, Александра Дабовића и Владана Јовановића, сви из Барича, Београд,
- 8.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног пословно стамбеног објекта на кат. парцели бр.4137/12 КО Солотуша, власника Радише Вукајловића из Бајине Баште, Солотуша,
9. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.872/2 КО Коњска Река, власника Јелене Петровић из Бајине Баште, Пилица,
10. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.3510 КО Растипште, власника Милојке Бугарски из села Кртинска Дорчула бр.65, општина Обреновац,
11. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат. парцели бр.2906 КО Растипште, власника Милована Јокића из Обреновца, ул.Војводе Бојовића бр. 29,
12. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.851/2 КО Коњска Река, власника Петра Новаковића из Лознице, ул.27 марта бр.23,
13. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.1008/8 КО Перућац, власника Славице Милутиновић из Бајине Баште, ул.Хаџи Милентија бр.28,
- 14.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.768/7 КО Коњска Река, власника Небојше Милошевића из Београда, улица Меше Селимовића бр.12,
- 15.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат. парцели бр.4102/2 КО Солотуша, власника Јована Андрића из Земуна,
- 16.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног објекта гаража, на кат. парцели бр.1025/11 КО Перућац, власника Анице Миловановић, ул. Мословачка бр.10, Београд,
- 17.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.48/4 КО Коњска Река, власника Милана Милошевића из Бајине Баште, ул.Душана Вишића бр.26,
- 18.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат.парцели бр.1009/3 КО Перућац, власника Јеленке Митровић из Бајине Баште, ул.Светосавска бр.8,
- 19.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног помоћног објекта, на кат. парцели бр.851/1 КО Коњска Река, власника Петра Новаковића из Лознице, ул.27 марта бр.23,
- 20.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног објекта на кат. парцели бр.30/3 КО Коњска Река, власника Владимира Чолића из Београда, ул.Мике Аласа бр. 52/26,
21. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење стамбеног објекта на кат. парцели бр.65/3

- КО Коњска Река, власника Милосава Јокића из Бајине Баште, ул.Миленка Топаловића бр. 46,
22.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.851/3 КО Коњска Река, власника Петра Новаковића из Лознице, ул.27 марта бр.23,
23.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног објекта, на кат. парцели бр.851/5 КО Коњска Река, власника Петра Новаковића из Лознице, ул.27 марта бр.23,
24.Кат. парцели бр.4140/128 КО Солотуша , власника Борка Мијаиловића из Бајине Баште,
25 .Кат. парцели бр.4131/23 КО Солотуша , власника Милоша Аврамовића из Бајине Баште,
26. Кат. парцели бр. 4276/11 КО Солотуша, власника Драгослава Тешића, Јасиковице, Бајина Башта,
27. Кат. Парцела бр. 4419 КО Солотуша , власника Светозара Тешића , Јасиковице бб. Б.Башта,
28. Кат.парцела бр.2153/2 КО Јагоштица, власника Србислава Панића из Гроцке,
29. Кат.парцела бр. 2409 КО Јагоштица , власника Вукашина Тодоровића из Београда,
1,Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног викенд објекта на кат. парцели бр.2215/2 КО Раститште, власника Тијане Крсмановић из Београда, ул.Сплитска бр. 29,
30. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.3533/3 КО Раститште, власника Калаба Милана из Новог Сада, ул. Саве Ковачевића бр.21,
31.Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат.парцели бр.1526/2 КО Раститште, власника Александре Макарић из Београда, ул. Нова Скојевска бр.25,
32. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног објекта на кат.парцели бр.1524/1 КО Раститште, власника Милице Курилић из Београда, ул. Трговачка бр.14/39
34. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног помоћног објекта, на кат. парцели бр.1025/11 КО Перућац, власника Анице Миловановић из Београда, ул. Масловачка бр.1,
35. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.1024/1 КО Перућац, власника Милоша Пантелића из Перућца, општина Бајина Башта,
36.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.939/2 КО Перућац, власника Веселинке Злопорубовић из Перућца, ул.Дринска бр. 108,
37.Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног помоћног објекта, на кат. парцели бр.939/3КО Перућац, власника Веселинке Злопорубовић из Перућца, ул.Дринска бр. 108,
38. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.1009/5 КО Перућац, власника Слобе Злопорубовић из Бајине Баште, ул. Устаничка бр.8,
39. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног викенд објекта, на кат. парцели бр.1723/4КО Мала Река, власник Градимир Рочкомановић из Београда, ул. Булевар војводе Драгомира бр.25,
40. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.28/2 КО Коњска Река, власника Милорад Јокић из Бајине Баште, ул. Николе Тесле бр 4/1,
41. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.1025/6 КО Перућац, власника Радоја Марковића из Бајине Баште, ул. ЈНА бр.4/2,

42. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.55/3 КО Коњска Река, власника Љубисав Јагодић из Бајине Баште, Зарожје,
43. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.1639 КО Мала Река, власник Милојко Малинић из Мала Река – Рача, Бајина Башта,
44. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.1010/3 КО Перућац, власник Милојко Јовановић из Бајине Баште, ул. Рачанских бораца бр.13,
45. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.995/2 КО Перућац, власник Лука Марковић из Бајине Баште, ул. Милана Обреновића бр.22,
46. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.892/4 КО Перућац, власника Лазарије Митровић из Бајине Баште, ул. М.Обреновића бр.32,
47. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта, на кат. парцели бр.799/1 КО Коњска Река, власника Миодраг Јелисавчић из Бајине Баште, Секулић бр. 118, Заовине,
48. Мишљење на захтев о озакоњењу незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.915 КО Перућац, власника Милан Злопорубовић из Перућца, ул.Дринска бр.84,
49. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.65/2 КО Коњска Река, власника Сретена Живановића из Бајине Баште, ул.Војводе Мишића бр.17,
50. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног стамбеног објекта на кат. парцели бр.1908/2 КО Заовине, власник Сава Петер из Житишта,
51. Мишљење на захтев за сагласност за озакоњење незаконито изграђеног објекта кућа за одмор на кат. парцели бр.1580/55 КО Бесеровина, власника Јована Загорца из Земуна.

1.3. Озакоњење објеката

Настављена је активност на озакоњењу сопствених објеката, изграђених у ранијим периодима, геодетски снимци за једанаест објеката (пет објеката на Предовом Крсту, два објекта на Омару, један објекат на Батури, један објекат у Шљивовици, један објекат на Калуђерским Барама и један објекат на Митровцу), достављени су Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Урађени су извештаји о затеченом стању за све објекте који су предмет озакоњења.

2. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

2.1. Активности на заштити и одржавању природних и радом створених вредности

Активности на чувању и заштити подручја, односиле су се на редовну контролу активности у парку у складу са Правилником о унутрашњем реду, контролу промета дрвних сортимената, контролу изношења смећа са простора парка, попису објеката за примену накнада, контролу градње путева, коришћења камена, контрола снимања филмова, контрола одржавања спортских и туристичких манифестација, фотосафарија, ангажовање у реализацији

едукативног Кампа младих ренцера, на мониторингу станишта и орнитофауне, у презентацији и промоцији подручја.

Посебно појачана активност чуварске службе, била је у контроли организације крос трке „Трибалион“ и мото-крос трке „X kros“ у Националном парку Тара, рад са учесницима едукативног кампа младих чувара (1-8.јула), контрола еко кампова у Цанићима, три акције претраге и проналажења посетиоца, у месецу октобру излачење страдалог посетиоца са стеновитих падина у Перућцу, чишћење дивљих депонија на Калуђерским Барама и у Перућцу и Растишту, учешће у организацији активности посматрања медведа.

У чувању подручја Националног парка, организована је и противпожарна заштита, обука запослених и провера знања у противпожарној заштити, провера противпожарних апарата, као и редовна дежурства на терену у летњем периоду.

И поред апела упућеног локалном становништву, било је више приземних пожара:

- приземни пожар, избио је 12.04.2018.године, на месту званом Гргуровица у Зарожју, у приватним шумама, пожар брзо локализован и угашен, опожарена површина је износила око 1 ха, узрок настанка је људски фактор,
- пожар, избио дана 11.06.2018.године, услед удара грома у стабло црног бора у кањону Раче. Због неприступачности терена, није била могућа интервенција, већ само контрола пожара, стабло бора је горео неколико дана и на крају се од јаче кише угасио,
- дана 22.07.2018.године, услед удара грома у помоћни објект у расаднику на Калуђерским Барама, избио је пожар и објект је потпуно изгорео, тотална је штета. У гашењу пожара поред служби из парка, учествовали су ватрогасци из Бајине Баште, Мокре горе, као и локално становништво,
- пожар, избио дана 04.11. 2018. године на месту званом „Камено брдо“, где се пожар ширио и подземно, опожарена површина је износила око 1,5 ха, пожар локализован без већих штета.

Планиране активности на заштити и чувању подручја суфинансиране су и средствима из Буџета, преко Министарства заштите животне средине:

- а) бруто зараде запослених чувара у износу од 4.200.000,00 динара,
- б) материјални трошкови чуварске службе (гориво, опрема, одржавање возила и друго) у износу од 700.000,00 динара,
- в) израда Плана заштите шума од пожара са проценом угрожености подручја 350.000,00 динара.

Служба чувара била је активна на утврђивању стања објеката на терену за примену одлуке о накнадама. По основу накнаде за коришћење простора, у извештајном периоду, остварен је прилив средстава од накнада у износу од 43.216.127,50 динара, односно приход за 2018.годину у износу од 31.480.000,00 динара.

Са простора националног парка, редовно је прикупљан и одношен комунални отпад од стране општинског ЈКП „12 септембар“ и за део извршених услуга, трошкове је сносио управљач.

Поред чуварске службе, чување, одржавање и управљање заштићеним добром, вршиле су и друге службе Предузећа у складу са својим овлашћењима.

У складу са Закона о националним парковима (“Службени гласник Републике Србије“ бр.84/15), извршено је обележавање површина са режимом заштите I степена, односно израда информативних табли за локалитете у I степену заштите:

1. локалитет „Кањон Бруснице“,
2. локалитет „Звезде“,
3. локалитет „Клисура Дервенте“,
4. локалитет „Рачанска Шљивовица“,
5. локалитет „Горушице“,
6. локалитет „Црвене стене“,
7. локалитет „Било“,
8. локалитет „Љути брег“.

2.2. Активности на праћењу и унапређењу стања природних и радом створених вредности

2.2.1. Праћење стања природних вредности

Праћење стања природних вредности одвијало се кроз праћење заштићених вредности, ретких и уgroжених врста и њихових станишта.

а) Мониторинг оморице

Приоритетна врста за мониторинг је строго заштићене врста, Панчићева оморица и њена станишта, мониторинг се вршио према већ установљеној процедури, који подразумева: обилазак свих станишта оморице, увид у поцесе сушења и обнављања, на четири огледна поља (Црвене Стене , Љути брег, Било , Црвени поток).

У складу са постављеним критеријумима вршено је праћење стања по параметрима који су уношени у базу података: пречник, висина, статус стабла, степен дефолијације – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији". Деколоризација – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији", такође се уносе и величина крошње, плодношење, сушење, оштећења, болести и друга запажања.

Популација оморице, што се тиче обнављања, највише је угрожена у резервату природе у Црвеном потоку, где нема обнављања, па је извршен стручни надзор Завода за заштиту природе и предложене мере заштите.

б) Мониторинг флоре

Мониторинг флоре односио се на мониторинг за 41 врсту васкуларне флоре (угрожене, ретке, заштићене). Налаз сваке врсте је геореференциран, одређене су карактеристике станишта и узети су подаци о осталим врстама са којима се налази у заједници. Поред тога, направљено је по три фото снимка за сваку врсту (тотал, детаљ и станиште). За сваку врсту урађене су мапе дистрибуције и одређене карактеристике популације на забележеним локалитетима. Такође, забележени су и угрожавајући фактори који могу утицати на стабилност популација врсте.

У оквиру активности мониторинга флоре, вршено је и праћење стања популација ретких и угрожених врста. На тресави на локалитету Секулићи, први пут, забележене су четири врсте заштићених врста тресетница, од којих две врсте - *Sphagnum contortum* и *S. denticulatum* представљају нови налаз за бриофлору Таре.

Такође, први пут на подручју националног парка, на локалитету Солотуша, констатована је и врста *Rhodobryum ontariense* која се налази на црвеној листи бриофита Србије и до сада је забележена на свега неколико локалитета на територији Србије. Праћење стања популација бриофита које настајују трула дебла у зони смрчевих шума, попут врста

Buxbaumia viridis, *Nowellia curvifolia* и *Tetraphis pellucida*, показују стабилно и добро стање.

Наведена активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 200.000,00 динара, активност је извођења у сарадњи са Биолошким факултетом – Београд.

в) Мониторинг и заштита Српске режухе - *Cardamine serbica* Pancic

Посебна активност у оквиру праћења стања флоре је и активност на заштити и унапређењу ендемичне и реликтне врсте српска режуха *Cardamine serbica* Pancic. У складу са условима заштите природе бр.022-1890/2 од 21.09.2017.године, спроведене су посебне мере на унапређењу стања и јачању популација. Наведена врста је, за сада, у Србији нађена на обали језера Перућац поред локалног пута који је предмет реконструкције. То је иначе један од два локалитета на свету где је до сада пронађена врста.

Популација српске режухе истраживана је у два наврата, током јула и септембра 2018. године. Поред поменутог, већ познатог локалитета извршено је екстензивно истраживање и других потенцијалних локалитета на потезу од Перућца до средишњих делова кањона Дервенте, који се налазе уз постојећи путни правац. Овим истраживањима нису пронађене нове субпопулације. Опсервацијом читавог простора и анализом топографских и сателитских подлога констатована је неопходност проширивања истраживања и на друге потенцијалне локалитете који су удаљенији или теже приступачни. При том су поред литературних узети у обзир и подаци из хербарских збирки и усмени подаци скоријих истраживања колега ботаничара (Кучера, Ј., Лакушић, Д., Вукојичић, С., Кузмановић, Н.). Треба узети у обзир да су поменута истраживања вршена у кратком временском интервалу, током неповољног доба године након главног цветања јединки и да су истраживања била ограничена на станишта која су била физички доступна уз постојећи путни правац. Опсервацијом читавог простора и анализом топографских и сателитских подлога констатована је неопходност проширивања истраживања и на друге потенцијалне локалитете који су удаљенији или теже приступачни.

Станиште Српске режухе

г) Мониторинг станишта

На подручју парка спроведно је постављање и идентификација оквира за праћење типова станишта из категорије отворених типова станишта : Ц Травната станишта , Д2 Сипари, Д3 Суве стене и клифови, Д5 Влажне стене и клифови, Е Мочваре и тресаве, пошто се у овим категоријама налазе приоритетна станишта за заштиту на подручју наше земље, а такође и у склопу европске мреже НАТУРА 2000.

Током 2018.године, током спровођења активности, на 243 локалитета, вршена је идентификација и праћење типова станишта. На наведеним локалитетим регистровано је 39 различитих типова отворених станишта. Међу регистрованим стаништима регистрована су и 3 нова типа станишта за Србију. Овај налаз ће бити коришћен и као предлог за допуну

Правилника о стаништима. Сваки тип станишта је геореференциран, фотографисан из више углова, одређене су његове доминантне и карактеристичне врсте, сакупљене и испресоване биљака за хербаријум. За сваки регистровану тачку је нацртан одговарајући полигон са границама регистрованог станишта.

Наведена активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара, активност је извођења у сарадњи са Биолошким факултетом – Београд.

д) Мониторинг фауне

Мониторинг фауне вршио се: путем инфрацрвене детекције и маркирањем са сателитским праћењем фауне.

Праћење фауне инфрацрвеним камера спроводи се последњих година у Националном парку Тара. Мониторинг фауне вршен је помоћу успостављене мреже инфрацрвених камера. Камере су постављане у оквиру квадрата 3х3км. Циљна врста праћења је мрки медвед. Поред мрког медведа камере бележе активност низа других врста. На самим хранилиштима је постављено више камера, пошто је ту већа концентрација животиња. Тренутно је на терену укупно ангажовано 18 камера. Неке од камера су постављане па повлачене на друге локације. Забележена је крађа три камере на различитим локацијама. Једна камера је оштећена приликом маркирања медведа са огрлицом за сателитско праћење. Број забележених снимака 8495 и слика 2019. Сваки снимак и слика прегледају се и анализирају, тако да је ефективних снимака било 2566, а слика 885.

Праћење медведа вршено је и маркирањем медведа, у оквиру пројекта „Заштићена подручја за природу и људе“, помоћу ГПС технологије.

Поред медведа забележено је и присуство других врста фауне : вук (*Canis lupus*), лисица (*Vulpes vulpes*), дивља свиња (*Sus scrofa*), куна (*Martes foina*), црна жуна (*Picus canus*), срна (*Capreolus capreolus*), веверица (*Sciurus vulgaris*), лештарка (*Bonasia bonasia*), креја (*Garrulus glandarius*), кос *Turdus merula*, голуб гривнаш (*Columba palumbus*).

Наведена активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 150.000,00 динара и средства су коришћена за израду базе податка и набавку опреме (додатна опрема за камере-батерије).

ђ) Мониторинг птица

Мониторинг птица је спровођен током периода септембар-октобар (селидбени период) 2018. године. Примењено је више метода мониторинга: цензус у тачки, прстеновање, праћење помоћу уређаја за бележење звукова. Активност је спровођена у различито доба дана или ноћи, у зависности од специфичности мапирања односно животних навика пре свега циљних група птица (детлићи -Picipiformes и сове-Strigiformes).

Теренски пописи птица вршени су методама линијског трансекта и цензуса из тачке (Биббу ет ал., 1992). Минималан размак између две цензус тачке износио је 750 м, а максималан 1.150 м. Уз сваки податак о налазу наведен је гнездећи код, као ниво доказа гнезђења.

Мониторинг је спровођен и коришћењем уређаја за детекцију звукова птица Song meter SM4. За анализу података је коришћен програм Kaledisocore, односно за издвајање кластера звукова. Даље је неопходна идентификација на нивоу врсте.

Наведена активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 350.000,00 динара, активност је извођења у сарадњи са Друштвом за заштиту птица Србије.

е) Мониторинг шума

- Праћење процеса сушења шума-

Активности на заштити шумских екосистема вршене су кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. Поред сузбијања поткорњака, у циљу заштите шума од даљег сушења, вршено је и третирање пањева фунгицидима како би се спречило ширење гљива трулежница корена.

Настављено је спровођење неопходних мера заштите шума од сушења, кроз уклањање погодног материјала из шуме за размножавање штетних инсеката, успостављање шумског реда, преглед, третирање пањева биопрепаратом, праћење саме динамике процеса сушења и здравственог стања шума.

Мониторинг шума од напада поткорњака сипаца, спроводио се на површини од 6229,8 ха, на надморским висинама од 900-1500 м. Обухвата у највећој мери пребирне састојине букве, јеле и смрче, затим локалитете Панчићеве оморице и нешто састојина црног и белог бора. Третирана површина, односно површина на којима су постављене клопке је 5222 ха. У поступку јавне набавке, набављени су феромони у количини од 2300 комада за државне шуме и 100 комада за заштиту приватних шума. Постављено је укупно 930 клопки за праћење поткорњака у државним шумама и 100 комада клопки за мониторинг приватних шума. Крајем марта и почетком априла, почело се са постављањем феромонских клопки са одговарајућим феромонима, на 15-20 дана вршило се обилажење клопки и њихово пражњење. За време мониторинга, прикупљено је 7500 теренских узорака а улови су евидентирани у базу података.

Укупно на подручју парка, прикупљено је 5.965.963 поткорњака, што је значајно мање поткорњака у односу на претходну годину, по врстама:

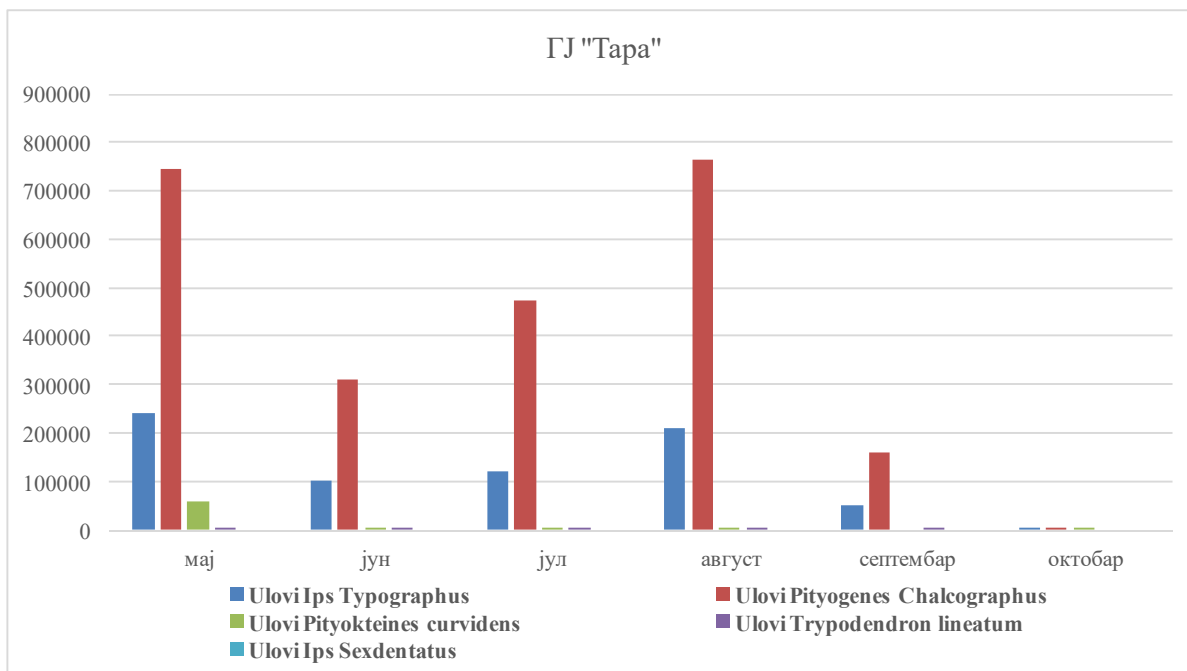
Врста поткорњака	Укупно ухваћених поткорњака
<i>Ips typographus</i>	1 450 427
<i>P. chalcographus</i>	4 427 226
<i>Pityokteines curvidens</i>	82 939
<i>Ips sexdentatus</i>	307
<i>T. lineatum</i>	5064

Клопке су контролисане и пражњене сваких 20 дана. Уловљени поткорњаци који су прикупљени са терена пребројавани су запреминском методом у калибрисаној посуди. У једном мл (1 цм³) је цца 40 јединки *Ips typographus*, односно 400 јединки *Pityogenes chalcographus*. За *Pityokteines sp.* утврђено је искуствено да у једном мл има цца 200 јединки. Обрада података у клопкама са различитим феромонима (комбиновани феромони РСИТ, ИТ+Рсч) вршено је методом узорка, где се пребројавањем утврдио однос великог и малог смрчевог поткорњака у појединим клопкама. Подаци пребројавања обрађивани су у Microsoft Excel-у 2010, а добијене вредности затим унете у GIS програм, и тако је добијена карта угроженог подручја према јачини напада, која представља основу за прогнозу и мониторинг у наредним годинама.

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

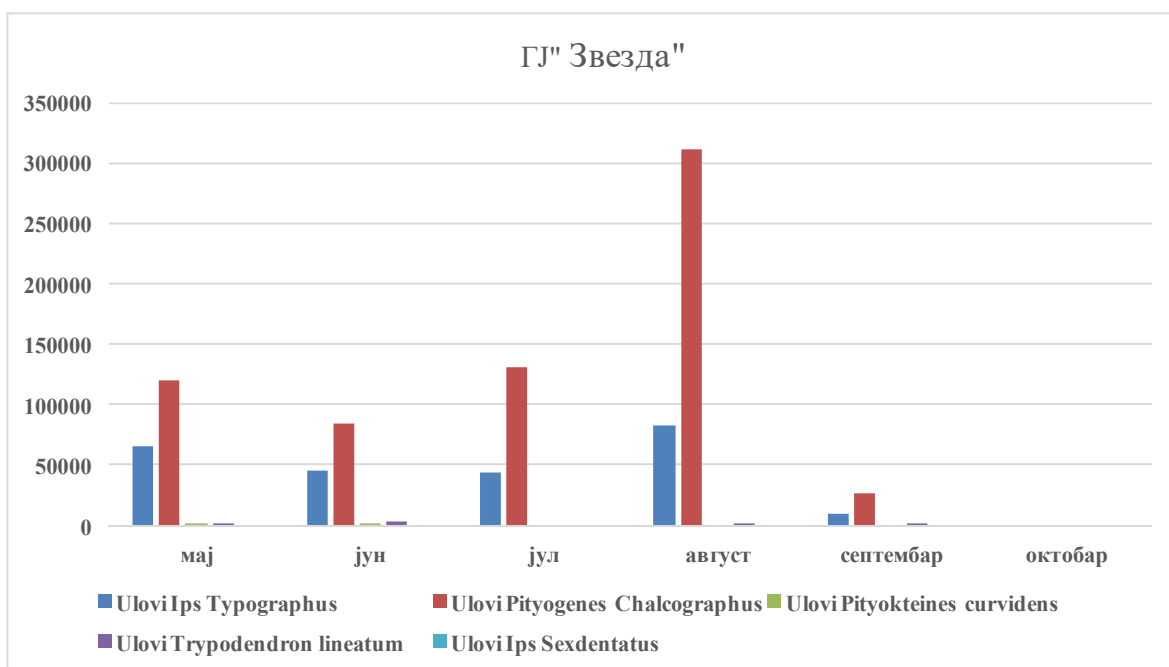
На основу резултата мониторинга сипаца поткорњака констатовано је значајније присуство осмозубог смрчевог поткорњака (*Ips Typographus*), као и шестозубог смрчевог поткорњака (*Pityogenes Chalcographus*) на појединим локалитетима. Забележено је и присуство осталих штетних врста поткорњака али у незнатном броју.

Анализа уловљених сипаца поткорњака по газдинским јединицама:

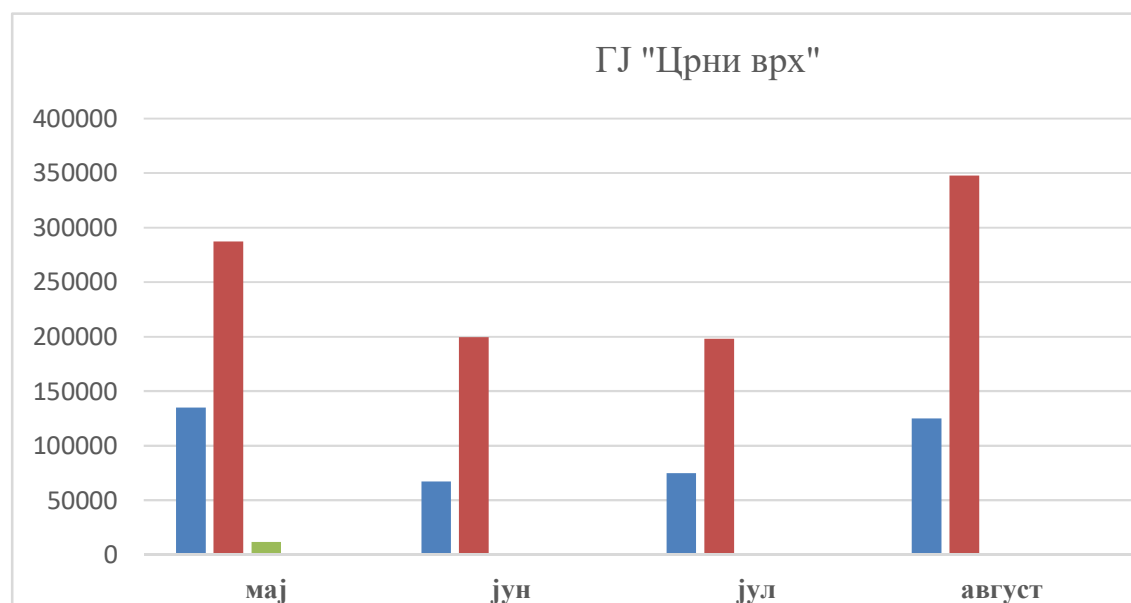

ГЈ „Тара“–улови сипци	мај	јун	јул	август	септембар	октобар
<i>Ips Typographus</i>	240201	100542	119379	210494	52733	955
<i>Pityogenes Chalcographus</i>	743518	310722	471746	765649	159640	1985
<i>Pityokteines curvidens</i>	59244	2188	4009	3016	0	1
<i>Trypodendron lineatum</i>	240	150	200	600	200	0
<i>Ips Sexdentatus</i>	0	0	0	0	0	0

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

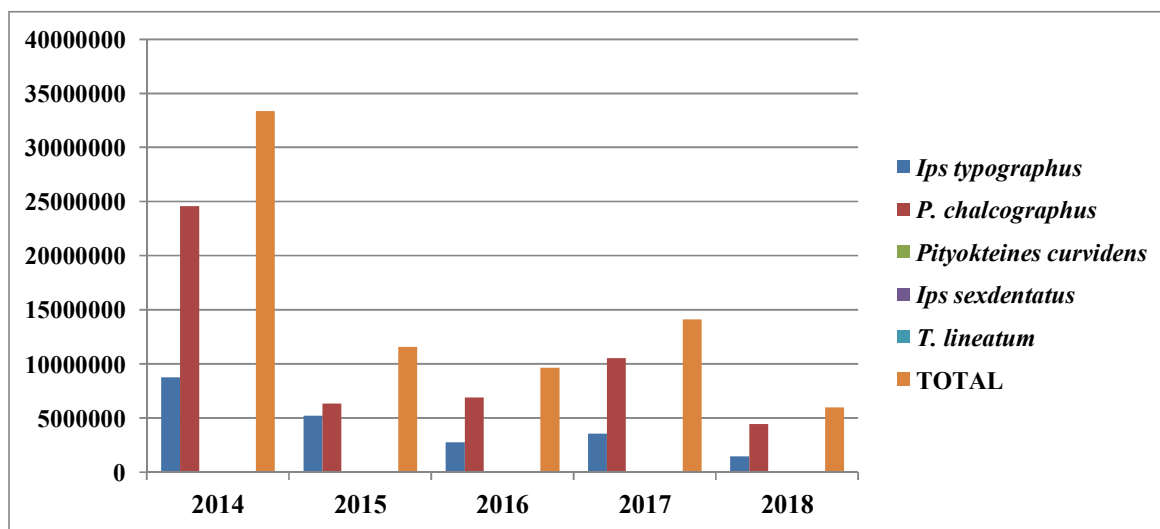

ГЈ „Звезда“-улови сипци	мај	јун	јул	август	септембар	октобар
<i>Ips Typographus</i>	65818	45905	44042	82490	9056	0
<i>Pityogenes Chalcographus</i>	120408	84050	131420	311128	25840	0
<i>Pityokteines curvidens</i>	1036	1236	0	0	0	0
<i>Trypodendron lineatum</i>	1126	2540	0	3	3	0
<i>Ips Sexdentatus</i>	0	0	0	0	0	0

ГЈ „Црни врх“-улови сипци	мај	јун	јул	август	септембар
Ips Typographus	134952	67219	75089	125086	20685
Pityogenes Chalcographus	287450	199500	198155	347640	44200
Pityokteines curvidens	11769	434	7	0	0
Trypodendron lineatum	2	0	0	0	0
Ips Sexdentatus	0	0	5	180	180

Након мониторинга поткорњака у шумама Националног парка Тара који се спроводио у периоду од априла до средине октобра 2018. године констатована је мања бројност поткорњака у односу на претходну годину (графикон):

Ове године је забележена мања бројност поткорњака и због великог броја кишних дана у летњем периоду, као и нижа просечна температура. Највећи улови у клопкама су бележени у мају и августу месецу, када је време било суво и топло.

Анализа процеса сушења у Националном парку Тара

Анализом санитарне и редовне дознаке у оквиру све три газдинске јединице обухваћено је 98 одељења/одсека, са укупном површином од 1518,51 ха, што је више од претходне године. На тај начин утврђене су категорије и обим оштећења за значајније врсте.

врсте	сува и суховрха	фитопатолошка обољења	рак ране	преломи и извале	имела	ентомолошка оштећења
	м³	м³	м³	м³	м³	м³
јела	3703,235	2579,755	200,11	9451	34,832	97,895
смрча	2512,381	360,867	0	4392,379	0	38,854
буква	918,192	729,437	0	2452,4012	0	0,463
бор	41,019	5,522	0	261,759	0	3,03

У оквиру ГЈ „Тара“ евидентиран је већи број сувих стабала јеле на локалитету „Гребен“ у одсеку 166-а (N=114/V=199,99), 97-а (N=134/V=256,09), 150-а евидентирано је значајније сушење јеле (N=121/V=261,58). Такође у одсеку 130-а на локалитету „Суве букве“ забележено је појачано сушење букве на оскудном станишту (N=31/V=91,935), као и сувих стабала смрче (N=54/V=117,21).

У ГЈ „Црни врх“ забележено је појачано сушење јеле у одсеку 102-а (N=48/V=126,68), као и смрче (N=20/V=56,604), затим у одсеку 33-а значајан број сувих стабала смрче (N=74/V=163,12).

Олујни ветар

Јак олујни ветар који је дувао од 11-ог до 13-ог децембра 2017. године из правца југозапада погодио је подручје Националног парка и притом нанео велику штету у шуми.

Преласком преко гребенских делова на појединим местима се спуштао низ падине појединих одељења где је достигао брзину око 60 км /h, притом су највише страдале састојине које су гравитирале по долини, као и стабла која су већ била заражена гљивом трулежницом из рода *Heterobasidion sp.* Поред овог ветра на пролеће, 31. марта још један снажан олујни ветар наноси велику штету на подручју Националног парка „Тара“ у виду оборених и оштећених стабала.

Преглед ветроизвала по газдинским јединицама

Одељења у ГЈ „Тара“ која су највише претрпела штету:

одељење	Р (ha)	јела			смрча			буква			бор		
		N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V
153-а	17,1	152	0,46	244,755	106	0,36	165,979				4	0,06	8,099
154-а	20,3	114	0,48	264,138	43	0,16	93,135	4	0,03	13,808	5	0,01	10,855
164-а	22,15	668	1,66	1026,62	157	0,53	399,856	26	0,14	65,897	21	0	43,328
166-а	15,43	207	0,71	332,623	368	1,34	645,009	41	0,09	59,817	26	0,03	52,081
147-а	23,8	146	0,68	382,86	21	0,06	46,608	1	0,00	0,09			
171-а	18	273		675,763	41		76,694	11		5,27	3		6,519
укупно	116,78	1560	3,99	2926,76	736	2,45	1427,28	83	0,27	144,88	59	0,11	120,882

Услед јаких олујних ветрова, дошло је до појаве ветроизвала и ветролома у ГЈ „Тара“. Таквим штетама у већем обиму обухваћена су одељења 166-а, 164-а и 171-а која гравитирају по долини иза гребенског дела.

Са санацијом површина захваћеном ударима ветра започето је у мају 2018. године, где је након дознаке стабала извршена сеча и израда шумских сортимената, као и извоз истих.

У складу са чланом 16. Закона о шумама („Службени гласник“ РС број 30/2010, 93/2012, 89/2015) за 166-а одељење прописан је Санациони план број: (720/2018) где је поред сече и израде шумских сортимената предвиђен План гајења у којем је дефинисано да се санација састојине оштећене олујним ветром изврши са садњом садница јеле и букве. У случају недовољних количина садница букве, као крајња алтернатива планира се пролећна сетва семена букве по добијању декларације о семену.

У оквиру ГЈ „Црни врх“:

одељење	Р (ha)	јела			смрча			буква			бор		
		N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V
83-а	16,1	57	0,28	137,713	18	0,05	27,678	9	0,01	7,966	0		0
99-а	14,17	61	0,3	149,854	0		0	19		51,425	0		0
14-а	27,08	109	0,41	195,742	24	0,07	34,163	85	0,13	62,715	0		0
61-б	15,17	111	0,03	183,119	80	0,25	160,42	47	0,07	34,547	0		0
101-а	10,48	53	0,18	134,121	5	0,02	7,181	178	0,23	120,871	17	0	28,906
98-а	27,93	48	0,24	116,622	14	0,12	52,244	28	0,06	28,212	0		0

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТОВРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

103-а	19,16	68	0,18	130,205	14	0,03	28,158	63	0,13	92,701	0		0
88-а	22,55	75	0,28	149,039	39	0,14	87,796	43	0,03	18,73	13	0	11,984
84-а	22,82	72	0,35	168,506	49	0,20	104,015	23	0,01	8,498			
87-а	16,74	65	0,33	168,588	20	0,06	40,867	19	0,04	17,211			
85-а	22,98	65		168,588	24	0,15	72,221	42	0,02	8,053			
укупно	215	784	2,58	1702,1	287	1,09	614,743	556	0,73	450,929	30	0	40,89

У ГЈ „Црни врх“ највише су страдала одељења која гравитирају по долима испод врхова „Витомировац“, „Сјенича“, гробана „Црни врх“.

У оквиру ГЈ „Звезда“

одељење	Р (ha)	јела			смрча			буква			бор		
		N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V	N	P ha	V
49-а	28,9	128	0,91	259,949	20	0,59	70,858	8	0,12	13,639	0		0
52-а	24,62	34	0,44	32,511	86	0,94	212,515	30	0,57	55,244	0		0
30-а	29,02	10	0,13	42,289	64	1,19	116,572	76	0,29	58,553	19	0,46	26,96
51-а	24,88	76	0,86	97,343	45	0,67	99,85	22	0,26	35,986			
	107,4	248	2,34	432,09	215	3,38	499,795	136	1,24	163,42	19	0,46	26,96

У ГЈ „Звезда“ највише штета од ветроизвала је било у одељењу 49-а испод гробана „Смиљевац“.

Полагање ловних стабала

Током 2018. године на подручју Националног парка Тара су настављена истраживања од стране представника Института за шумарство. Средином априла месеца на огледним пољима (укупно 20 тачака) извршено је полагање 20 ловних стабала прве серије, а њихово корање и обрада, као и полагање 20 ловних стабала друге серије извршено у јулу месецу 2018 године. Док је корање и обрада ловних стабала друге серије извршена крајем септембра исте године.

Колектовани узорци су даље обрађивани на Институт за шумарство из Београда где је у лабораторији Института за шумарство вршена сепарација поткорњака, издвајање природних непријатеља и бројање.

Примена биопрепарата

Након редовне и санитарне сече вршило се третирање заражених и незаражених пањева четинара биофунгицидом под именом Ротстоп. Третирање је трајало од краја марта до краја октобра 2018. године. Укупно је утрешено 991 грама препарата.

Газдинска јединица	Број третираних одељења/одсека
Тара	11
Црни врх	13
Звезда	2

За реализацију активности на заштити шума, добијена су средства из Буџетског фонда шума- Управа за шуме, у износу од 4.100.046,00 динара за државне шуме и 152.400,00 динара за приватне шуме, за набавку феромона и додатно ангажоване раднике на заштити шума.

Извршен је и пријем радова на пошумљавању голети у приватној својини-подела садница физичким лицима у току јесени 2017.године, што је и констатовано записником о стручном прегледу извршених радова на пошумљавању у јесен 2017.године код корисника средстава ЈП“Националн парк Тара“.

- Обнављање, нега и коришћење шума-

Шуме подручја Националног парка Тара, и поред присутног процеса сушења у предходном периоду, чије последице су и даље видљиве, су у добром, задовољавајућем стању. У циљу управљања шумама, у проширеном делу парка, формирана је нова газдинска јединица и извршен је премер шума у циљу израде основе газдовања. У мешовитим, пребирним шумама заштићеног подручја, примењују се мере обнављања пребирног карактера где је мера сече стабала, истовремено и мера обнављања, неге и коришћења.

По плану сеча обнављања и плану проредних сеча, у четири газдинске јединице, укупно је дозначено за 2018.годину 36.892,3м³ бруто дрвне запремине. На основу дозначене дрвне запремине, очекује се потпуна реализација планиране производња дрвних сортимената (31.452м³ и прм). До дана израде извештаја, остварена је производња дрвних сортимената у количини од 31.265м³ (редовни и ванредни принос). Услед ветролома, снеголома и сушења шума, остварен је и случајни принос у износу 14.900 м³ кроз санитарне-узгојне захвате.

У циљу електронског праћења промета дрвних сортимената, извршена је набавка ПДА уређаја са штампачима (5 комада) за радне јединице и за наведену активност коришћена су средства у износу од 659.500,00 динара из Управа за шуме.

Вршени су и стручни послови на газдовању приватним шумама у складу са Програмом газдовања шумама сопственика за период 2012-2021.година и планираним активностима за 2018.годину, укупно је дозначено 21.002,41м³ за 823 сопственика и отпремљено је 10.989,25м³. Укупна обрачуната накнада за коришћење шума је 2.748.305 динара. Рефундирана средства из Управе за шуме износила су 3.807.293,00 динара за стручно –техничке послове у приватним шумама.

Активности на нези и обнављању шума подразумевале су неговање засада и пошумљених површина, пошумљавање голети и површина насталих процесом сушења шума, као и сакупљање семена и производња садног материјала.

У току 2018. године, извршена су два здравствена прегледа регистрованих семенских објеката и шумских расадника „Калуђерске баре“ и „Луг“за производњу репродуктивног материјала шумског дрвећа (семена, садница). У расадницима вршено је школовање шумског и декоративног садног материјала, као и производња лековитог биља. Извршена је сетва семена јеле 4,5кг, смрче 12,5кг, оморице 0,35кг и линцуре 1,8кг. Након спровођења свих потребних мера нега, евидентирано је и уведено у листе произвођење јеле 1670 комада, смрче 65636 комада, оморице 1553 комада, док линцура није никла.

Вршено је сакупљање, дорада и стављање у промет репродуктивног материјала семена четинарских и лишћарских врста :

- Јела 280 кг шишарки, дорадом је добијено 22 кг семена,
- Смрча 125кг шишарки дорадом је добијено 4,1кг семена,
- Оморица 18 кг шишарки, дорада још није извршена,
- Буква 19 кг семена,
- Пачемпрес 0,4 кг семена.

Извршени су радови на нези постојећих шумских засада старости до 5 година и то у ГЈ“Црни Врх“, одељења 95а,96а,107а и 120ц и у ГЈ“Тара“, одељење 9а.

Због неуспелог пошумљавања,извршено је поновно пошумљавање садњом садница

белог и црног бора (3000 ком) у ГЈ“Звезда“ одељења 30-а (0,70ха) и 32-б (0,75ха), извршена је санација површине пошумљавањем са садницама белог бора, у 9а одељењу и садницама букве и смрче у 166а ГЈ“Тара“.

Извршена је и подела садница четинара у количини од 26250 комада садница смрче за пошумљавање приватног поседа на површини од 10,5ха у 11 катастарских општина.

Вршен је и премер државних шума у Заовинама и у газдинској јединици „Комуналне шуме“ и усвојене су основе за газдовање шумама за наведене газдинске јединице, Основа за газдовање шумама за ГЈ“Заовине“ за период 2018-2027.година, Основе за газдовање шумама за ГЈ“Комуналне шуме“ за период 2019-2028.година.

ж) Мониторинг вода-активности на праћењу квалитета површинских вода

Праћење квалитета површинских вода, спроводило се у складу са „Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода“. Параметри који су били предмет праћења су биолошки и физичко-хемијски параметри који су од значаја за дефинисање категорије површинске воде, а које је било могуће спровести са постојећом лабораторијом.

Праћење квалитета вршено је на локалитетима површинских вода, на водотоковима и на акумулацијама у парку. Водотоци који су праћени су : Змајевачки поток, Караклијски Рзав, Батурски Рзав, Јокића поток и Дервента и акумулација Перућац.

На основу расположивих инструмената одређивани су хемијски и физичко хемијски елементи квалитета вода: рН вредност, температура воде, електропроводљивост, Растворени кисеоник mg /l Амонијум јон (NH₄ –N) mg/ l, Нитрати (NO₃-N) mg /l, Ортофосфати (PO₄-P) mg /l, Хлориди mg l/l.

Еколошки статус река, односно еколошки потенцијал акумулација није у потпуности процењен услед тога што биолошки елементи квалитета воде нису анализирани. Од анализираних вредности одступања у погледу класе воде забележена су највише код садржаја амонијум јона (у два узорка) и у једном узорку ортофосфата.

На основу анализе физичко хемијских елемената квалитета вода, може се констатовати да су воде у оквирима вода I категорије.

з) Мониторинг климе

На Митровцу је постављена метеоролошка станица типа “Davies Vantage Pro . Локација станице је на 43° 55' 14" N и 19° 25' 33" E, на надморској висини од 1065 м. Мерена је температура и влажност ваздуха, притисак, брзина и смер ветра, соларна радијација и количина и распоред падавина. Такође су, у шумској састојини, недалеко од станице, постављена 4 сензора за мерење температуре и влажности земљишта, на 2 места са различитом микроклимом, на дубинама од 10 и 20 цм.

Месец са највишом средњом температуром ваздуха био је август (16,6°C). Највиша температура ваздуха забележена је у августу (27,4°C), а најнижа фебруар (-23,3°C). Највећа количина падавина је у јуну (253,4 мм).

Крајем године постављена је метеоролошка станица за подручје Предовог Крста.

ж) Мониторинг спелеолошких објеката и геонаслеђа

Валоризација и инвентаризација спелеолошких објеката на подручју парка је од великог значаја. Настављена је сарадња са Друштвом истраживача “Владимир Мандић Манда” из

Ваљева на спелеолошких истраживању подручја Јагоштице и и Предовог Крста, посебно Јаме код Чехове куће, као значајног спелеолошког објекта и објекта геоморфолошког наслеђа.

На простору Националног парка Тара, као феномени геопарка, налазе се Перућачко врело и водопад Пеућац, кањон Дрине, потом Јама код Чехове куће. Извршена је идентификација наведених вредности на терену и обележавање граница Перућачког врела и реке Врела која је у границама парка.

2.3. Активности на одржавању и унапређењу стања створених вредности

2.3.1. Културно – историјске вредности

У току године, кроз организоване посете Националном парку Тара, промовисане су и културно-историјске вредности Националног парка, посебно манастир Рача и некрополе стећака у Перућцу и Растиштима.

Планиране активности на реконструкцији дрвене цркве у Заовинама, чији су остаци пронађени приликом археолошког истраживања током 2017.године, нису реализоване јер нису добијена планирана средства суфинансирања. Активност није поново планирана, јер нису решени имовинско правни односи у погледу власништва парцеле на којој се налазе остаци цркве.

2.3.2. Уређење и одржавање грађевинског земљишта и објекта

Активности на уређењу грађевинског земљишта и простора у Националном парку Тара односиле су се :

а) Изградња и инвестиције

Реконструкција планинарског дома Митровац у Едукативни центар Митровац

Са инвестицијом реконструкције постојећег објекта – планинарског дома Митровац, који је некада био радничка барака, започело се у 2018.години кроз израду пројектне документације за реконструкцију објекта и извођењу I фазе реконструкције. Кроз инвестицију у 2018.години, извршени су радови на рушењу крова и старих зидова, поновном зидању објекта, подизању крова и стављању столарије. Објекат задржава постојећи габарит, подрумски део је остао као део постојећег објекта, док се објекат гради у приземље и поткровље, са подизањем новог крова. Завршетак инвестиције планиран је за три године, током планске 2019.године, планирана је друга фаза реконструкције, израда инсталација, електро, водоводних и машинских инсталација, занатски радови, постављање фасаде. У планској 2020/21.години планирани су завршни радови, односно радови на уређењу ентеријера и опремању објекта.

Наведеном инвестицијом повећаће се смештајни капацитети за пријем туриста тако да ће се повећати и приход од туристичких услуга, такође објекат ће бити оспособљен за одржавање семинара и радионица тако да ће имати и едукативни карактер.

Наведена активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 7.500.000,00 динара и Министарства трговине, туризма и телекомуникација у износу од 10.000.000,00 динара.

Замена кровне покривке на Едукативном центру Шљивовица

Инвестиција Замена кровне покривке на Едукативном центру Шљивовица, односила се на замену шиндре као покривке на крову Едукативног центра Шљивовица са одговарајућим црепом.

За наведену активност, коришћена су средства субвенције од Министарства заштите животне средине у износу од 800.000,00 динара.

Пројектовање, изградња и одржавање путева

Пројектовање, изградња и одржавање путева је редовна активност на реконструкцији шумских путева у свим газдинским јединицама, санације регистрованих клизишта и изградња шумских влака. Наведени путеви су у функцији газдовања шума и суфинансирају се из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде -Управа за шуме.

Извршена је изградња и реконструкција шумских путева:

- Изградња шумског пута „Набојине – Коло“ - ГЈ „Тара“,
- Реконструкција и изградња шумског пута „Друм- Пушине- ГЈ“ „Комуналне шуме“,
- Није завршена изградња шумског пута „Преседо-Велики Крај“, уговорени радови са Управом за шуме за 2018/2019.годину.

За реализацију планираних активности на изградњи шумских путева, добијена су средства Буџетског фонда за шуме у износу од 15.477.931,41 динара, за завршетак преосталих радова на путу пута „Преседо-Велики Крај“ -6.770.400,00 динара.

Вршено је и редовно одржавање шумских путева и изградња шумских влака, санација клизишта, у свим газдинским јединицама а посебно у Газдинској јединици „Црни Врх“.

Набавка теренских и теретних возила

За боље функционисање стручних служби набављена су два теренско возилана, путничко возило и један камион за потребе газдовања шумама.

б) Уређење простора

Шетне стазе

Радови који су извршени :

- Јаревац - извршена је поправка на шетној стази Јаревац, поправљени су мањи мостови на Јаревцу- Власова вода и Водице, мост Радмиловац као и мостић на Хајдучкој чесми.
- Шетна стаза Караклије - постављене велике информативне и тематске табле са кровом од теголе по идејном решењу као и путоказне табле и путокази дуж стазе, све до уласка на успон до видиковца Јањач.
- Митровац-на новом делу платоа на Митровцу и дечијем игралишту посађено 82 комада нових садница украсног дрвећа и жбуња, посејана трава. За оградавање дечијег игралишта припремљена је грађа, али ограда није постављена.
- Планирана изградња шетне стазе, на платоу Митровац, кроз шуму, око уређеног платоа, није урађена у току 2018. године.

Уређење у Растиштима

У сарадњи са Планинарским друштвом „Тара“ извршено је уређење локације око школе у Растишту – израда печурке надстрешнице, кроз донацију црепа од стране управљача.

Израда информативних табли

- Постављене три велике информативне табле – две са картом НП Тара, (расадник Калуђерске Баре и Едукативни центар у Шљивовици) и једна улазна табла за место Калуђерске Баре.
- Постављене форекс табле са мапама у Едукативном центру Шљивовица и у Визиторском центру на Митровцу,
- Заовине- замењене форекс табле које су биле оштећене од ветра,
- Предов Крст-постављена велика информативна табла на уласку на Предов Крст,
- Јагоштица – постављањем мобилијар: информативне табле, панорамна табла, путоказн табле и путокази.

Уређење видиковаца и излетишта

- Поправљен део ограде на видиковцу Бањска стена,
- Постављена шиндра на крову надстрешнице –Тренице,
- Вршене ситне поправке на мобилијару који је оштећен или оборен услед јаког ветра,
- Урађене су две чесме, зидане у камену, у виду „јелке“ , са водом за пиће, које су постављене на излетиштима поред јавних путева, на локацији раскрсница за Ослушу, пут Шљивовица - Митровац и извор „Сјече“, у ГЈ“Црни Врх“.

За наведену активност коришћена су средства субвенције од Министарства заштите животне средине у износу од 200.000,00 динара.

3. ПРЕГЛЕД РАДОВА И АКТИВНОСТИ КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА

3.1.Урбанизација подручја

Током последњих година постоји тенденција екстензивног ширења насеља и урбанизације услед изградње викенд објеката. Изузетан притисак на подручју, изражен је изградњом викенд објеката на подручју туристичких центара Калуђерских Бара, Шљивовице, Митровца, Ослуше и подручја Секулић у Заовинама. За подручје Калуђерских Бара и Шљивовице постоје урбанистички планови али постоји притисак за изградњу викенд објекте ван зона који су предвиђени за градњу. Наведени објекти у више погледа угрожавају живи свет и подручје Националног парка: природно станиште више врста је угрожено, угрожава се фауна, нагомилава се комунални чврсти отпад, отпадне комуналне воде, нарушене су амбијенталне функције подручја, као и туристичко рекреативне функције.

3.2. Недостатак комуналне инфраструктура

У највећем делу парка организовано је одношење комуналног отпада из контејнера постављених на јавним површинама. Међутим, не постоји систем одношења отпада из индивидуалних посуда и домаћинстава, што за последицу има неадекватно одлагање чврстог отпада и формирање депонија на подручју парка.

3.3. Нерешен систем одвода отпадних вода

На подручју парка, непостоји изграђена канализациона мрежа и системски решено питање одвода отпадних вода. Објекти Војне установе „Тара“ на Калуђерским Барама, објекти ЈП „Национални парк Тара“ на Митровцу и Центар дечјих летовалишта Митровац, имају индивидуалне пречишћиваче за фекалну канализацију, док остали објекти немају изграђен систем пречишћавање вода, већ се оне директно одводе у септичке јаме које су углавном пропусне, што за последицу има загађење површинских и подземних вода подручја.

3.4. Демографско пражњење простора и погоршавање старосне структуре становништва

Одлазак становништва из руралних подручја у веће градове је тренд који постоји у целој земљи, па и на овом простору. Велики део сеоског становништво са подручја парка населио се у самом Бајиној Башти и околним градовима и сезонски и викендом бораве у парку. Овај процес представља један од значајнијих проблема на подручју парка поготово ако се узме у обзир чињеница да се број становника значајно смањио током последњих 50 година. Проблем депопулације простора је нераскидиво повезан са очувањем неких од приоритетних типова станишта који захтевају управљање и са очувањем целокупне биолошке разноврсности на подручју парка.

3.5. Напуштање традиционалних делатности и начина живљења

Депопулација подручја довела је и до напуштања традиционалног начина живљења, бављења сточарством и традиционалном пољопривредом, напуштања обављања неких делатности, посебно кошења ливада и испаше што имплицира губитак станишта и смањење биолошке разноврсности.

3.6. Развој неадекватних облика туризма за заштићено подручје

На подручју парка, чест је притисак за одржавање одређених спортских манифестација као што су рели и мото трке, који су неадекватни облици туризма за заштићено подручје и представљају нарушавајући фактор.

3.7. Пожари

Подручје парка као шумско подручје са четинарским врстама, веома је изложено ризицима од избијања шумских пожара. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара, мада на подручју Таре, чести су и удари грома и електронско пражњење је узрок пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

3.8. Ерозија и клизишта

У периодима великих падавина, на већим нагибима, честе су појаве клизишта са ерозијом тла. Најзаступљенији вид ерозије на подручју парка је водна ерозија. Отварање шумског склопа на нагибима, услед деловања површинских вода, доводи до спирања и одношења земљишта, што доводи до појаве ерозије тла, појаве клизишта и дестабилизације шумских екосистема.

3.9. Бесправна сеча

Као последица лоше материјалне ситуације локалног становништва, има појава бесправних сеча у приватним шумама, али и у државним шумама. Ова активност негативно утиче на очување шума и заштићеног подручја јер су у питању непланске, често прекомерне сеча, које имају низ негативних утицаја на заштићено подручје. Ефикасније законодавство, оштрија казнена политика и појачане активности управљача, су активности које умањују и спречавају ове негативне активности.

3.10. Криволов

Присутан је криволов како на ловне врсте, тако и на риболовну фауну, што представља велику претњу за популације аутохтоних врста, а поготово за крупне карниворе. Овај проблем је присутан на ширем подручју, у парку и зони око парка, као и у пограничном подручју, а пошто на подручју парка има миграторних врста, негативан утицај на живи свет је велики.

3.11. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајну мрежу чине путеви II категорије и саобраћајнице локалног карактера. На подручју парка, заступљена је густо развијена мрежа шумских макадамских путева чија је главна намена примена мера неге и одрживо коришћење шумских екосистема. Густина саобраћаја на наведеним путевима је ниска и не угрожава у озбиљнијој мери живи свет подручја парка, али у туристичким зонама, густина саобраћаја у сезонама је већа, што доводи до узнемиравања фауне.

3.12. Хидроенергетски објекти

На ширем подручју НП Тара налази се више хидроенергетских објеката. Преграђивањем тока реке Дрине и изградњом ХЕ „Бајина Башта“ формирана је акумулација „Перућац“ која се налази у укупној дужини од 26 км у националном парку (укупна дужина акумулације 52 км, а запремина 210 м³). Негативне последице на живи свет, ових објеката су већ познате и односе се на деградацију и фрагментацију станишта и поремећаја функција екосистема. Изградња бране довела је до нестанка угрожених врста са подручја парка. Популације аутохтоних врста риба услед измењених услова и непостојања рибље стазе промениле су значајно свој статус на подручју. Наведени хидроенергетски објекти имају и значајан утицај у погледу измењених микроклиматских услова (средње годишње температуре ваздуха, појава магле) и утицаја на живи свет и здравље људи.

3.13. Експлоатација минералних сировина

На подручју парка, врши се експлоатација минералних сировина са наменом изградње и поправка шумских и локалних путева. Такође, минералне сировине, односно коришћење камена, обавља се и у циљу производње креча. Експлоатација се врши у кречњачкој стенској средини и то у : кречњачком стенском масиву-каменоломи и кречњачкој дробини-позајмишта. Деградирана површина која је евидентирана износи приближно 10 ха и делује занемарљиво у односу на читаву површину подручја парка. Последице које настају услед експлоатација минералних сировина на више начина угрожава подручје парка:

- нарушавају се предеоне карактеристике подручја,
- угрожава се стабилност подручја и стварају услови за геолошке ерозије, клизишта,

- деградација станишта, уништава се вегетациони покривач,
- поремећаји у функцији екосистема.

3.14. Инвазивне врсте

За подручје Националног парка Тара, није израђена детаљна листа са инвазивним врстама. Инвазивне биљне врсте јављају се углавном на стаништима где је постојао или и даље постоји антропогени утицај. С обзиром да су на подручју парка углавном заступљени стабилни природни шумски екосистеми продор инвазивних биљних врста није значајније изражен. На појединим деловима, одређене врсте су исказале своју инвазивност, попут пајасена *Ailanthus altissima* и нижим деловима парка амброзије *Ambrosia artemisiifolia*.

4. ПРЕГЛЕД НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИХ, ОБРАЗОВНИХ И КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Научно истраживачки радови спровођени у извештајном периоду су:

1. Праћење миграције птица и слепих мишева трајним обележавањем алуминијским прстеновима - пројекат реализује Природњачки музеј Београд. Вишегодишњи пројекат, по дозволи број 353-01-1842/2014-17,
2. Настављен је пројекат праћења популације медведа помоћу електронских огрлица пројекат “Мониторинг популације мрког медведа”-Биолошки факултет и WWF-светски фонд за природу,
3. Истраживање Nematoda на свим стаништима у Националном парку Тара-Пољопривредни факултет Београд, пројекат је вишегодишњи и део је докторске дисертације,
4. Генетска истраживања оморике - Биолошки факултет, Биолошки институт и Институт за шумарство,
5. Истраживања генетских својстава букве - део докторске дисертације Шумарски факултет,
6. Праћење стања шума на биоиндикацијским тачкама-Институт за шумарство-Београд,
7. Примена фунгицида у заштити шума - Шумарски факултет,
8. Истраживачки рад „Дијагностика комплекса природних непријатеља најважнијих поткорњака смрче *Ips tyrographus* i *Pityogenes chalcographus* и утврђивање најбољег модела заштите у шумским комплексима Националног парка Тара“-Институт за шумарство - Београд,
9. Пројекат технолошког развоја “Адаптација и одрживо коришћење шума у циљу смањења негативних последица екстремних промена климе“- Институт за низијско управљање шумама и животну средину - Нови Сад.

5. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ПОДРУЧЈА И САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУЧИМ КОРИСНИЦИМА

5.1. Промоција

5.1.1. Медијско приказивање

Вршена је континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности у парку, еко кампови и друго). За медијско приказивање, односно снимање свих догађаја по захтеву управљача и емитовање на локалној телевизији и радију, као и размена информација и прилога са регионалним станицама. (коришћења су средстава суфинансирања из заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара).

Укупне активности на медијском приказивању:

- 06.01. укључење у програм радио Београда 202 у емисију „Одмор на 202 начина“,
- 10.01. снимање документарне емисије о Србији – документарни канал кинеске националне телевизије CCTV,
- 14-15.01. емитована путописна емисија „У потрази за Титовим плавим возом“ на немачкој НДР телевизији,
- 25.01. чланак у новосадском „Дневнику“ поводом изложбе „Тара“,
- 28.01. прилог о НП Тара у емисији „Под стакленим звоном“ на радио Нови Сад,
- 26.01. емитован прилог о изложби „Тара“ на радио Београд 202,
- 04.03. емитован први део емисије „Културна баштина Србије – Национални парк Тара“ на другом програму РТС-а (репризно емитован 9.3. на првом програму РТС),
- 11.03. емитован други део емисије „Културна баштина Србије – Национални парк Тара“ на другом програму РТС-а (репризно емитован 16.3. на првом програму РТС),
- 13.03. емитован прилог о тренингу у оквиру пројекта „Еко карст“ у емисији „Ово је Србија“ на првом програму РТС-а,
- 21.03. прилог о безбедности посетилаца у емисији „Ово је Србија“ и трећем Дневнику РТС-а,
- 15.04. емитована репортажа о Националном парку Тара у емисији „САТ“ на РТС1,
- 16.04. емитован прилог „Чаробни туристички прстен“ у Дневнику 2 РТС-а,
- 17.04. емитован прилог „Чаробни туристички прстен“ у Дневнику 1 и 2 РТВ-а,
- 28.04. Репортажа о НП Тара и „Чаробном туристичком прстену“ у љубљанском „Делу“,
- 24.05. Репортажа „Чаробни туристички прстен“ на 1. програму РТ Војводине“,
- 20-24.05. Снимање епизоде дечије емисије „Уприроди се“,
- 02.06. емитован прилог о НП Тара у емисији „Жикина шареница“ на РТВ Пинк,
- 09.06. емитована емисија „Натура“ о Натури 2000 са фокусом на НП Тара и Ирску – РТ Војводине,
- 11.06. емитован прилог у Дневнику 2 на РТС-у о прекогранчном резервату биосфере Тара-Дрина,
- 14.06. репортажа о НП Тара у недељнику “The Watch” Колорадо, САД,
- 22-24.06. снимање емисија о НП Тара – РТВ Коперникус,
- 26.06. прилози новинарима Радио Нови Сад, Еколист, Пољопривредник,
- 10-15.07. снимање емисије „Road trippin channel“,

- 06.07. емитована емисија „Пета страна света“ на Радио Нови Сад,
- 15.07. емитована емисија „Под стакленим звоном“ на Радио Нови Сад,
- 20.07. емитована емисија „Ухвати дан“ на првом програму Радиоо Београда,
- 21.07. емитована емисија за децу „Уприроди се“ на првом програму РТС-а,
- 05.08. посета блогерке туристичке организације Србије,
- 28.08. информација за радио Нови Сад о рушењу нелегалних објеката у НП Тара,
- 30.08. снимање емисије „С Тамаром у акцији“ ,
- 03.09. снимање емисије „САТ“,
- 06.09. снимање емисије „Знање имање“
- 06.09. посета блогера из Индије, Пољске и Француске у организацији ТОС,
- 16.09. емитован прилог о бициклизму у емисији „САТ“,
- 22.09. емитована емисија „Знање имање“ о Тари и Бајиној Башти,
- 02.10. чланак у дневним новинама „Политика“,
- 04.10. репортажа о бициклическим рутама у магазину „САТ“,
- 12.10. емитована емисија „С Тамаром у акцији“,
- 16.10. снимање промотивног спота о Србији у организацији ТОС-а
- 19.10. ТВ Коперникус прилог о хватању медведа,
- редовно ажурирање интернет презентације НП Тара,
- Одржавање налога на друштвеним мрежама – facebook, twiter, instagram и youtube.

Извршено је редизајнирање сајта Националног парка Тара, активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 100.000,00 динара.

1.2.Штампање промотивног материјала

Поред штампаном материјала намењеног посетиоцима у центрима за посетиоце, штампан је и остали промотивни материјал:

- Рекламни-Кесе, фасцикле, блокови,
- Новогодишњи-календари,
- Постери, каталози за изложбе,
- Одштампана сликовница „Медвед Милисав“ ,
- Одштампана радна свеска „Чувари природе – Национални парк Тара“,
- Штампана Фотомонографија „Национални парк Тара“, активност суфинансирана је средствима Министарства заштите животне средине у износу од 500.000,00 динара.

1.3. Пропагандне активности и презентација

1.3.1. Презентације:

- 16-18.01. обилазак парка са фотографима И. Страхинићем и П. Касали (Италија),
- 19.01. обилазак центра за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти и презентација за представнике Универзитета у Шангају,
- 19.02. презентација и састанак са делегацијом из Турске:
 - др Мурат Јилдиз, Антуријска школа етике животне средине у Анкари
 - др Еркан Октан, Шумарски факултет, Техничког универзитета Карадениз
 - Сезгин Ормеци, Регионални завод за заштиту природе и НП Зонгулдак,
- 14-15.03. презентација и обилазак парка за учеснике Тренинга Б у оквиру пројекта „Еко Карст“,

- 13-15.04. промоција туристичког програма „Чаробни туристички прстен“ (100 представника туристичких агенција и 50 новинара),
- 30.04. презентација и обилазак парка – група кинеских туриста,
- 02.05. теренска презентација за студенте српског језика Института за словенску филологију Јагелонског универзитета из Пољске,
- 02-03.05. вођење групе и теренска презентација за Удружење пензионера – из Шведске,
- 17.05. презентација за представнике 8 републичких инспекција,
- 22-24.05. презентација и обилазак парка за представнике Института за спорт, туризам и услуге Јужно-уралског државног универзитета из Чељабинска, Русија и Географског института „Јован Цвијић“,
- 24.05. обилазак некропола са стећцима у Перућцу и Растишту за чланове Међудржавног координационог одбора за имплементацију плана управљања стећцима,
- 15.06. посета амбасадора САД г. Кајла Скота:
 - састанак са директором и поћницима директора
 - презентација и обилазак центра за посетиоце у Б. Башти
 - посета Митровцу – Совина шумска учионица и Црвени поток
 - посматрање медведа,
- 16.06. обилазак парка са групом пензионера општина Б. Башта и Врачар,
- 28.06. презентација парка за учеснике семинара „Заштита природе – надзор и предострожност“,
- 16-17.07. обилазак парка са Михом Млакарком „Slovenian bear“ и састанак ради разматрања могућности за сарадњу и развоју туристичког програма фото лова,
- 25.07. презентација и обилазак парка са представницима туристичке агенције „Фортуна“ из Загреба – припрема програма за групе из Азије,
- 28.07. обилазак парка са групом пензионера из Бајине Баште и Земуна,
- 08.08. обилазак парка гости из Египта,
- 22.09. обилазак парка и теренска презентација за групу из Словеније,
- 29.09. обилазак парка – група из Словеније – Таратурс,
- 29.11. презентација за представнике Института за низијско шумарство Нови Сад,
- 29.11. презентација и обилазак терена са учесницима међународне конференције за заштиту шума-ЕППО.

1.3.2. Програм „Посматрања медведа“:

- 14.04. тура посматрања медведа – група из В. Британије, 4 особе,
- 24-26.06. презентација и тура посматрања медведа за групу од 15 особа из Немачке,
- 10.07. тура посматрања медведа – 4 особе из Русије,
- 12.07. тура посматрања медведа – 2 особе из Енглеске,
- 23.07. тура посматрања медведа – 1 особа из Француске,
- 01.08. тура посматрања медведа – 2 особе из Белгије,
- 22.08. обилазак парка и тура посматрања дивокоза – 1 особа из Француске,
- 27.08. тура посматрања медведа – 4 особе из Белгије,
- 19.09. тура посматрања медведа – 2 особе из Немачке.

1.3.3. Сајамске манифестације

- 22-25.02. наступ на 40. Међународном сајму туризма у Београду заједно са СТЦ „Бајина Башта“ и другим локалним субјектима у оквиру штанда туристичке регије Западна Србија,
- 03-07.10. наступ на међународном сајму „ЛОРИСТ“ у Новом Саду на заједничком штанду националних паркова Србије,
- 2.11.-03.12.- наступ на Међународном фестивалу науке у Београду.

1.3.4.Изложбе

- 25.01. Презентација НП Тара и отварање изложбе „Тара“ у Покрајинском заводу за заштиту природе у Новом Саду,
- 10.05. Изложба „Тара“ аутора Ирене Бекер и Сабо Беле у Љубљани,
- 13.07. Обележен Дан НП Тара – изложба „Традиција“ радова студената Факултета примењених уметности, Универзитета уметности у Београду,
- 21.09. Отворена изложба фотографија „Фото сафари Тара 2016/17“, на Гардошу, у Земуну,
- 29.09. Отворена изложба фотографија „Тара“ у Крању, у Словенији,
- 23.10. Отворена изложба фотографија „Фото сафари Тара 2016/17“ у Бајиној Башти,
- 15.11.Отворена изложба фотографија Паркови Динарида,у Љубљани, две фотографије Националног парка Тара.

1.4. Едукативне активности

1.4.1. Едукативни Камп младих чувара природе

Едукативни Камп младих чувара природе реализован током јула и августа у две смене са укупно 26 учесника. Значајно учешће у реализацији кампа имало је локалноно становништво кроз пружање различитих услуга.

- 01-08.07. I смена Кампа младих чувара природе,
- 12-19.08. II смена Кампа младих чувара природе.

1.4.2.Обележавање еколошких датума:

- 22.02. презентација и представа за децу у вртићу „Невен“ поводом Светског дана вода.
- 11.04. обележен дан заштите природе – презентација НП Тара у оквиру трибине у Парку природе Голија.
- 13.04. поводом дана заштите природе у дворишту предшколске установе „Невен“ посађена стабла Панчићеве оморике,
- 11.12.обележен Међународни дан планина еколошким часом о планинама у вртићу „Невен“-Бајина Башта.

1.4.3.Теренске наставе и екскурзије:

- 23.04. Екскурзија СТУП „Вршац“ – 45 ученика,
- 24.04. Екскурзија „Еуролине Пекез“ – 40 ученика,
- 27.04. Екскурзија „Матовић Чачак“ – 70 ученика,
- 05.05. Екскурзија ОШ „Стеван Чоловић“ Ариље – 120 ученика,

- 10.05. Презентација и обилазак парка за групу студената шумарства из Канаде,
- 12.05. Презентација и обилазак парка за групу студената биологије из Новог Пазара,
- 14.05. Презентација и обилазак парка за групу студената биологије ПМФ Крагујевац,
- 13-14.06. Теренска презентација и обилазак парка за ученике осмог разреда из српских школа из Хрватске,
- 27.06. Презентација и обилазак парка за групу студената биологије ПМФ Ниш,
- 18.07. Презентација парк за студенте-учеснике кампа ДИФ-а у Џанићима,
- 19.09. Обилазак парка – ученичка екскурзија „СТУП Вршац“,
- 24.09. Обилазак парка – математичка гимназија Београд – Гранд турс,
- 29.09. Обилазак парка ученичка екскурзија СТУП Вршац.

1.4.4. Манифестације

- 19.05. „Трибалион 2018“ – планинарска трка са препрекама на Калуђерским Барама, 370 такмичара,
- 20-26.10. одржана 6 манифестација Фото сафари „Тара 2018“ у којој је учествовало 13 фотографа из Мађарске под вођством професора Сабо Беле.

5.2. Сарадња и партнерство са локалним становништвом и осталим корисницима у заштићеном подручју

Сарадња са локалном заједницом одвијала се кроз редовну активност са месним заједницама и локалном самоуправом по разним питањима, посебно у питањима решавање заједничких проблема, комуналних питања и инфраструктурних пројеката. Одржане су две радионице са заинтересованим странама за формирање Савета корисника Националног парка Тара.

Преглед активности:

- 12.02. Састанак са представницима локалне заједнице – јавни увид у Нацрт плана управљања Националним парком Тара за период 2018-2027. година,
- 26.06. Састанак са игуманом манастира Рача у вези са могућностима за реконструкцију скита св. Ђорђа и шетне стазе Лађевац,
- 01.11. Основан Савет корисника Националног парка Тара који броји 14 чланова,
- Сарадња са планинарским клубом „Тара“ на одржавању планинарских стаза,
- Развој пакет аранжмана посматрања медведа са укључивањем локалног становништва у пружању различитих услуга.

Активна сарадња била је и са локалним институцијама и локалном самоуправом и на пројектима уређења простора, стручним услугама и донацији грађе и садница за озелењавање простора, донацијама огревног дрвета за социјално угрожене.

Посебна активност била је подршка невладиним организацијама на организацији рекреативних и промотивних манифестација, подршка пројекту „Пријатељство на Дрини“, спортска манифестација „Трибалион 2018“ и слично.

5.3. Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним подручја Србије

Сарадња и размена искустава одвијала се непосредно између самих националних паркова и других заштићених добара, у заједничким семинарима заштићених добара, учешћу у сусретима паркова „Парковијада“. Сарадња између паркова и заштићених добара спровођена је и у оквиру Асоцијације паркови Динарида, посебно на обуци и размени искустава и знања. Учествовали смо на IV коференцији Паркови Динарида у Будви.

Настављена је реализација пројеката из међународне сарадње и то:

1. Пројекат: „ECO KARST - Екосистемске услуге у заштићеним кречњачким подручјима – покретачка снага локалног одрживог развоја“

Активности:

- Припрема пројектних брошура за штампу,
- 19-22.02 учешће на трећем Управном одбору пројекта и презентацији првог годишњег извештаја у Носвају, НП Бук, Мађарска,
- 12-16.03. Тренинг Б, хотел „Оморика“, НП Тара,
- Превод текстова за брошуре „Еко карст“ и Пробиодиверзитетско пословање,
- 07-11.05. Тренинг Ц у Грахову, Нотрањски регијски парк, Словенија,
- 18-19.06. одржана радионица „Могућности развоја зеленог предузетништва“,
- 10-12.07. снимање видеа о Тари за пројектни филм – „Маниа“ Бања Лука, 24-28.09. Четврти Управни одбор пројекта Апусени, Румунија,
- 24-26.10. Друга радионица „Могућности развоја зеленог предузетништва“ за локално становништво.

У оквиру ECO KARST пројекта у складу са методологијама предложеним за економску валоризацију екосистема извршено је мапирање идентификованих екосистемских услуга. Након идентификације екосистема и услуга приступило се мапирању следећих екосистемских услуга: производња техничког и огревног дрвета, туризам, лов, едукација, пчеларство и производња сена и очување квалитета вода.

2. Пројекат „Заштићена подручја за природу и људе“ (Protected Areas for Nature and People), одобрен за финансирање од стране Шведске агенције за обнову и развој (SIDA), пројекат Светски фонд за заштиту природе -WWF, у оквиру програма „Паркови Динарског лука (Dinaric Arc Parks Programme):

Активности: 7-8.02. састанак са представницима – WWF-а у склопу активности на развоју програма посматрања медведа,

- 27.02. презентација НП Тара у школи амбасадору парка Владика Николај Велимировић у Ваљеву – WWF академија за природу,
- 20.03. – састанак са представницима WWF-а у склопу активности на развоју програма посматрања медведа,
- 21.03. Час кулинарства – припрема за програм посматрања медведа,
- 22.03. радионица израда маркетинг и бизнис плана,
- 02-03.04. WWF Академија за природу – посета Националном парку Тара школе „Владика Николај Велимировић“ из Ваљева,
- 04-06.04. WWF Академија за природу – посета Националном парку Тара школе „Душан Јерковић“ из Костојевића,

- 11-12.04. Тренниг „Leave no trace“ за водиче НП Тара и локалне заинтересоване стране,
- 04.05. WWF Академија за природу – фестивал Таре у Ваљеву, у организацији ОШ „Владика Николај Велимировић“, 15.05. WWF Академија за природу – завршна свечаност у ОШ „Душан Јерковић“ из Костојевића,
- 23-27.05. завршни догађај WWF академије на Тари,
- 20.06. састанак са директором WWF-а,
- 08-12.10. студијско путовање у Словенију за представнике НП Тара и локално становништво у циљу развоја пакет аранжмана посматрања медведа
- 01.11. радионица у вези са формирањем Савета корисника НП Тара,
- Припреме за уређење кутка за медведе у Центру за посетиоце Митровац.

3. Пројекат „Програм сестринских паркова“

- 01-08.06. посета партнерском Националном парку Црњи кањон Ганисона (NP Black Canyon of Gunnison), Колорадо, САД и састанци са:
 - Директором парка Брусом Ноблом, шефовима сектора и ренџерима,
 - представницима Управе за шуме САД (US Forest Service),
 - представницима Дивљи свет и паркови Колорада (Colorado Wildlife & Parks),
 - представницима бироа за управљање земљиштем (Bureau for Land Management),
 - градоначелником и већницима града Монтроуз,
 - представницима округа Монтроуз,
 - представницима конгресмена и сенатора Колорада,
 - НВО „Пријатељи НП Црни Кањон“,
 - Презентација за чланове Монтроуз форума.

4. Пројекат ViaDinarica – планинарски коридор

- 09.09. Регионални састанак Via Dinarica у Беранима.

5. Подношење предлога пројекта

У сарадњи са Шумама Републике Српске поднешен је предлог пројекта, прихваћен је и одабран је за подношење пуне апликације за програм прекограничне сарадње Србија - Босна и Херцеговина који се финансира из ИПА фоднова Европске Уније. Предлог пројекта је „Очување биодиверзитета долине реке Дрине“ и односи се на примену најсавременијих метода у очувању оморике с обзиром на њену угроженост и непосредну опасност од изумирања.

**6. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ДЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ У СУПРОТНОСТИ
СА АКТОМ О ЗАШТИТИ И КОНТРОЛИСАНЕ АКТИВНОСТИ**

У извештајном периоду није било бесправне сече ни крађе дрвета. Од стране надлежних инспекција, инспекције за заштиту животне средине, за заштиту и контролу рибљег фонда, шумарске и ловне инспекције, контролисане су активности у парку и спречене су недозвољене активности.

Преглед контроле активности од стране инспектора за заштиту животне средине:

- 12.03.2018.године, контрола законских прописаних аката и документације јавног предузећа,
- 14.12.2018.године, редован теренски и канцеларијски надзор.

Преглед контроле активности од стране инспектора за заштити и коришћењу рибљег фонда:

- 15.03.2018.године, извршен је инспекцијски надзор у погледу контроле уплате накнаде по основу коришћења рибарског подручја,
- 13.07.2018.године, извршен инспекцијски надзор од стране републичког инспектора за рибарство и то: контрола уплате накнаде по основу коришћења рибарског подручја, контрола обезбеђења и утrophка средстава намењених за финансирање заштите и одрживог коришћења рибљег фонда,
- 15.11.2018.година-вршење редовног, теренског инспекцијског надзора у погледу контроле уплате накнаде по основу коришћења рибарског подручја, контроле испуњености услова за обављање рекреативног риболова и спровођења едукације рекреативних риболоваца и контроле обезбеђења и утrophка средстава намењених за финансирање заштите и одрживог коришћења рибљег фонда.

Преглед контроле активности од стране шумарске инспекције:

- 18.01.2018.године, контрола послова у приватним шумама
- 18.01.2018.године, накнада за коришћење дивљачи,
- 14.02.2018.године, контрола дозначних чекића,
- 06.03.2018.године, контрола заштита од пожара,
- 08.03.2018.године- контрола послова послова у приватним шумама I, II, месец, 2018.године,
- 15.03.2018.године, контрола евиденције у основама газдовања шумама,
- 13.04.2018. године, фитосанитарни преглед састојине у ГЈ „Тара“,
- 20.04.2018.године, контрола коришћења шума у ГЈ „Тара“,
- 20.04.2018.године, спровођење извођачких планова у ГЈ „Тара“,
- 20.04.2018.године, контрола дозначних књига у ГЈ „Тара“,
- 07.05.2018. године, контрола пожара у приватним шумама,
- 10.05.2018.године, контрола евиденција у Основи за газд. шумама у ГЈ „Комуналне шуме,
- 11.05.2018.године, контрола послова у приватним шумама, III-IV месец, 2018.године,
- 13.08.2018.године, послови у приватним шумама, V, VI месец, 2018.године
- 03.10.2018.године, сакупљање семена букве и јеле, послови у приватним шумама, VII, VIII,
- 24.10.2018.године, контрола дораде шишарица,
- 24.10.2018.године, брање шишарки смрче,
- 26.11.2018.године, пустошење у шуми сопственика,
- 13.12.2018.године, дорада шишарки смрче,
- 13.12.2018.године, послови у приватним шумама, IX и X и контрола стругара.

7. ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНОСТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ

Укупна површина Националног парка износи 24.991,82 ха. У државном власништву на територији Парка налазе се државне шуме и шумско земљиште укупне површине 13.589,54 ха. приватне шуме и шумско земљиште чине 10.559,71 ха, црквено земљиште 842,57 ха.

За очување и унапређење заштићеног подручја посебно су значајне непокретности у I степену заштите. У овом режиму заштите, налазе се најзначајније природне вредности Националног парка „Тара“ обухваћене са 17 локлитета са режимом I (првог) степена заштите.

Сваки локалитет обухвата неки природни феномен и у начелу је изузетан.

Јавно предузеће "Национални парк Тара" - Бајина Башта, у складу са одредбама члана 72. став 7, 8 и 9. и члана 82. став 6. Закона о јавној својини („Службени гласник РС”, бр.72/11, 88/13. и 105/14.) приступило је прикупљању документације за упис права својине на непокретности, односно на упис власништва на непокретности и правима на њима, на објектима, посебним деловима објеката и земљишту за редовну употребу на којима је до сада јавно предузеће било уписано као носилац права коришћења.

Одредбама члана 82. став 6. Закона о јавној својини („Службени гласник РС”, бр.72/11, 88/13. и 105/14.) прописано је да се право својине јавног предузећа и друштва капитала на непокретностима, стиче уписом у јавну евиденцију о непокретностима и правима на њима, с тиме да се уз захтев за упис права својине подноси и акт о сагласности надлежног органа оснивача, односно Владе Републике Србије, а на предлог министарства надлежног за област којој припада делатност јавног предузећа, односно на предлог Министарства пољопривреде и заштите животне средине.

8. ЕВИДЕНЦИЈА О СТАЊУ БИЉНИХ И ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА, КАО И ДРУГИХ ВРЕДНОСТИ

8.1. Биљне врсте

На подручју Националног парка Тара идентификовано је 47 строго заштићених врста биљака. Неке од врста које су значајне за заштиту са аспекта заштите и управљања, су поред заштићених, ендемичне и реликтне врсте и врсте које још увек нису заштићене законским оквирима у Србији.

Током 2018.године, праћено је стање 40 биљних врста. Праћење сторго заштићене Панчићеве оморице се врши по посебној методологији. Поред дистрибуције врста, за сваку врсту је дат и опис стања популације. Посебно значајно је потврда налаза ретке, заштићене, међународно значајне бореално реликтне врсте *Menyanthes trifoliata* L која ће бити праћена и у наредним годинама.

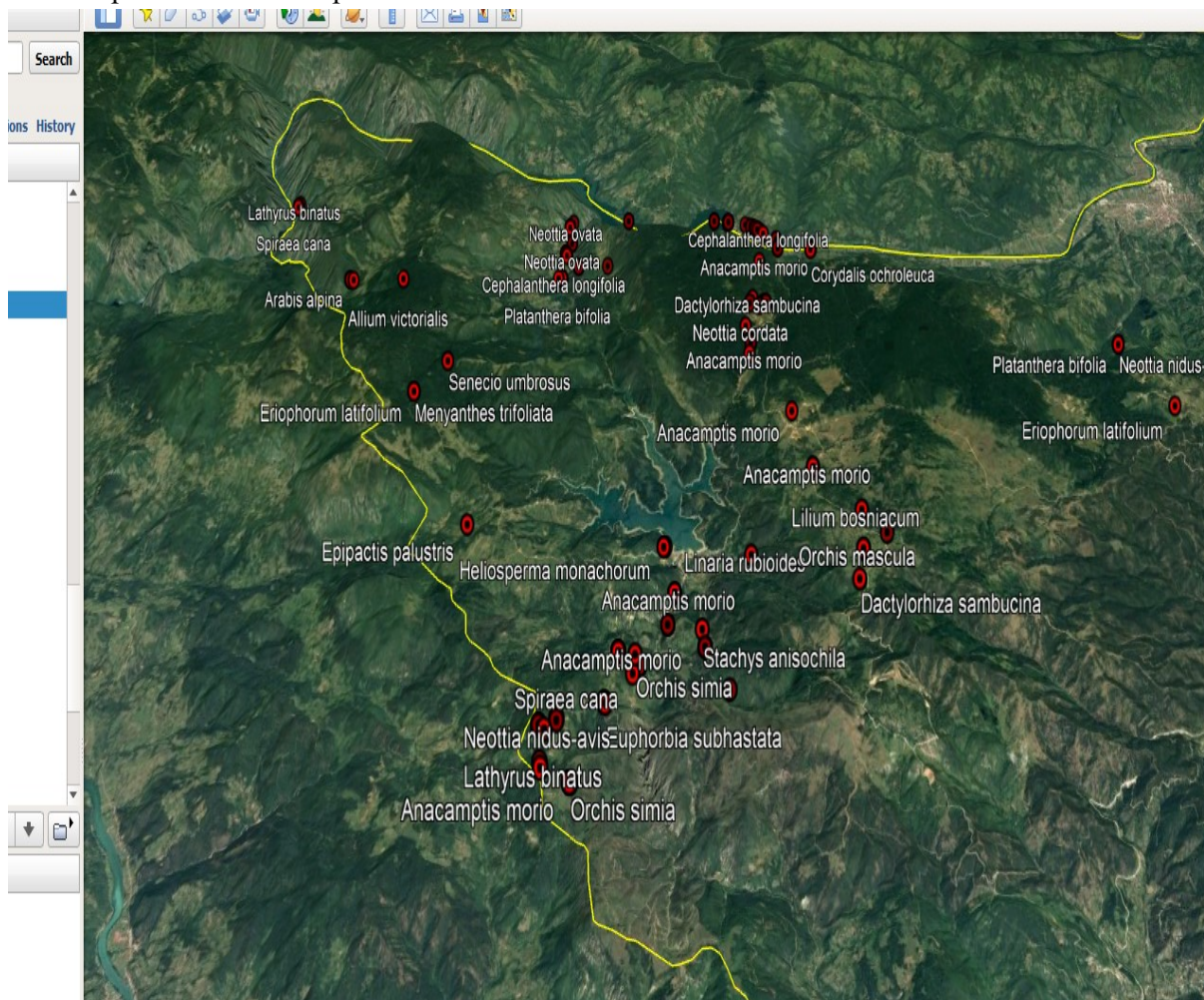
Врста *Cardamine serbica* Pančić је тренутно због своје угрожености и опасноснти од губитка станишта најзначајнија за заштиту и може се сматрати крајње угроженом врстом (у табели је дат опис популације, не статус угрожености). Локалитет на Тари једини је на подручју Србије и један од два локалитета до сада откривена на свету. Српска режуха је ендемична и реликтна врста коју би требало ставити на листу строго заштићених врста.

Стање одбраних биљних врста:

Врста	Опис бројности популације
<i>Cardamine serbica</i> Pančić	Веома ретка
<i>Centaurea derventana</i> Vis. & Pančić	ретка
<i>Aquilegia nikolicii</i> (Niketić) Niketić & Cikovac	ретка
<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz	присутна
<i>Gladiolus imbricatus</i> L.	веома ретка
<i>Goodyera repens</i> (L.) R.Br.	ретка
<i>Hieracium bjeluschae</i> K. Malý & Zahn	присутна
<i>Dactylorhiza saccifera</i> (Brongn.) Soó	честа
<i>Gymnadenia rhellicani</i> (Teppner & E.Klein) Teppner & E.Klein	Веома ретка

Traunsteinera globosa (L.) Rchb.	присутна
Senecio umbrosus Waldst. & Kit.	присутна
Spiraea cana Waldst. & Kit.	ретка
Daphne malyana Blečić	ретка
Epipactis microphylla (Ehrh.) Swartz	Веома ретка
Epipactis palustris (L.) Crantz	присутна
Paconia officinalis L.	присутна
Heliosperma pusillum (Waldst. & Kit.) Rchb. subsp. monachorum (Vis. & Pančić) Niketić & Stevanović	присутна
Stachys anisochila Vis. & Pančić	присутна
Menyanthes trifoliata L.	присутна

Мапа праћења биљних врсте 2018.

Популације врста *Anomodon rostratus* и *Buxbaumia viridis* показују стабилно стање, док је код *Calliergon cordifolium* запажено опадање популације.

Праћење одбраних врста маховина:

Врста	Опис бројности популације
<i>Buxbaumia viridis</i> (Moug. ex Lam. & DC.) Brid. ex Moug. & Nestl.	ретка
<i>Leucobryum glaucum</i> (Hedw.) Ångstr.	ретка
<i>Calliergon cordifolium</i> (Hedw.) Kindb.	ретка
<i>Anomodon longifolius</i> (Schleich. ex Brid.) Hartm.	присутна

Стање врсте *Picea omorika* Pančić (Purkyně) Панчићева оморика

По постављеним критеријумима вршило се осматрање популација оморике на четири огледна поља (Црвене Стене , Љути брег, Било , Црвени поток).

У складу са постављеним критеријумима вршено је праћење стања по параметрима који су уношени у базу података: пречник, висина, статус стабла, степен дефолијације – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији". Деколоризација – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији", такође се уносе и величина крошње, плодношеће, сушење, оштећења, болести и друга запажања.

Популација оморике, што се тиче обнављања, највише је угрожена у резервату природе у Црвеном потоку где нема обнављања, па је извршен стручни надзор Завода за заштиту природе и предложене мере заштите.

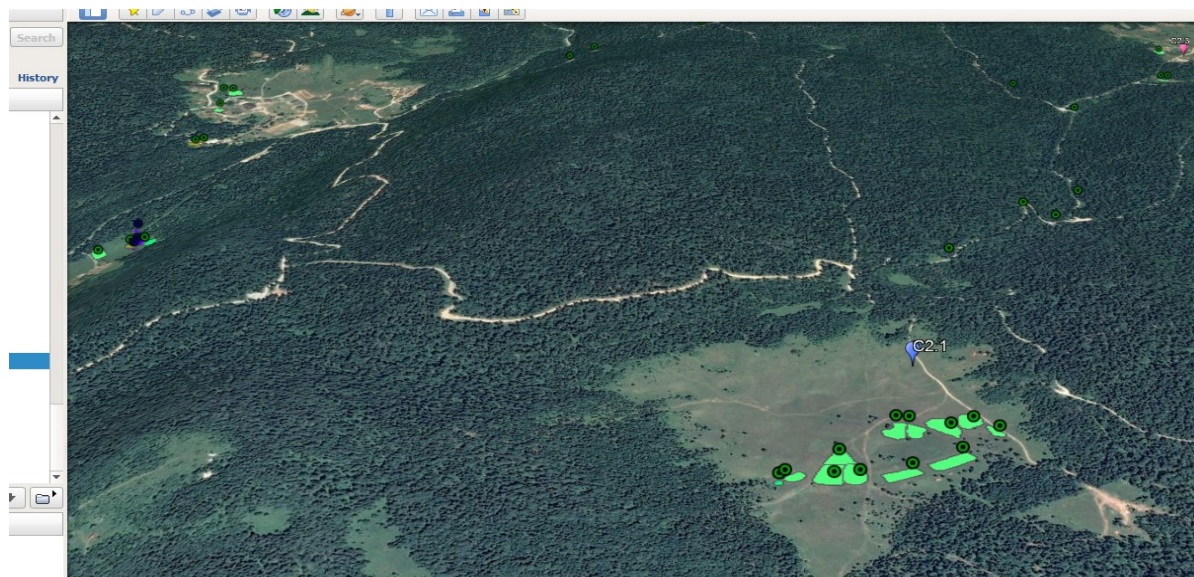
8.2. Вегетација

8.2.1. Евиденција типова станишта

Током 2018.године, током спровођења активности, на 243 локалитета, вршена је идентификација и праћење типова станишта. На наведеним локалитетим регистровано је 39 различитих типова отворених станишта. Међу регистрованим стаништима регистрована су и 3 нова типа станишта за Србију

Извод из базе за приоритетан тип станишта је представљен у табели (због обима није цела приказана у тексту):

Тип станишта	Тип станишта	Координате	.
C3.211	Влажна планинска ливада бескољенке (<i>Molinia coerulea</i>)	43.860848	19.424783
C3.211	Влажна планинска ливада бескољенке (<i>Molinia coerulea</i>)	43.894283	19.552136
C3.211	Влажна планинска ливада бескољенке (<i>Molinia coerulea</i>)	43.849795	19.371439
C3.211	Влажна планинска ливада бескољенке (<i>Molinia coerulea</i>)	43.849901	19.370704

Мапа евидентираних станишта 2018.години

Сви подаци који су сакупљани за постављање основа мониторинга, унесени су у евиденцију, односно базу података о травним стаништима НП Тара (ехел формат са подацима из адаптираног ИГИС формулара). За сваки тип станишта наведен је и начин коришћења, што ће послужити за утврђивање тренутног и даље праћење стања.

Травна станишта уколико се не буду одржавала имају неповољан статус на Тари. Таква станишта су секундарног карактера и неопходно је њихово одржавање. Напуштање традиционалних начина коришћења оваквих типова станишта, доводи до промене њихове структуре и неповољног статуса. База података садржи и фотодокументацију, која ће бити део праћења стања станишта.

8.2.2. Шумска вегетација

Простор Националног парка Тара представља типично шумско подручје, доминирају мешовите тродоминантне шуме смрче, јеле и букве (*Piceo-Abieti-Fagetum* Čoli.65), и то на преко 85% шумских површина. На простору парка налази се већи број реликтних и ендемореликтних шумских заједница са омориком, црним бором и другим врстама, које су на знатним површинама, тако да дају основни фитогеографски, фитоценолошки и флористичко-еколошки печат Националном парку Тара. "(Мишић 95.). На Тари је идентификовано преко 40 лишћарских, лишћарско-четинарских и четинарских фитоценоза.

Зонирање вегетације екосистема на Тари започиње од кањона Дрине у коме се посебно истичу термофилне заједнице црног граба (*Orno-Ostryetum*), на стрмим странама и стенама кањона Дрине и Дервенте развијеније су заједнице црног граба и црног бора (*Ostryo-Pinetum nigrae*).

У подножју планине на кречњацима и серпентинитима на развијенијим земљиштима јављају се храстове шуме и то шуме цара и сладуна (*Quercetum frainetto-cerris*), а на вишим положајима шуме китњака (*Quercetum montanum*). Појас чистих церових шума (*Quercetum cerris*) јавља се као појас на блажим јужним падинама планине.

Осим смрче, јеле и букве, у зонама од 700-1.200 m на серпентинитима развијају се мешовите црноборово-белоборове шуме или чисте састављене од једне или друге врсте бора. У овом низу шумских заједница посебну вредност и реткост имају чисте или мешовите састојине Панчићеве оморице (*Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum mixtum*) које су

распрострањене како на кречњацима тако и на серпентинитима, искључиво на северним и заклоњеним странама које имају одлике рефугијума.

Од Кремана према Тари налазе се шуме црног бора (*Pinetum nigrae*) које на вишим положајима замењују мешовите шуме црног и белог бора (*Pinetum nigrae-sylvestris*), да би на самим Калуђерским барама доминирао бели бор (*Pinetum sylvestris*).

У деловима кањона према површи учешће букве у изградњи заједнице је све израженије тако да на самој ивици кањона и површи, букове шуме (*Fagetum montanum*) представљају доминантан појас. У њиховој изградњи обавезно учествује јела, а у мањој мери и смрча.

Стање шума

На основу синтезе досадашњих истраживања геолошког, педолошког, фитоценолошког и типолошког карактера дефинисани су типови шума у Националном парку:

	Типови шума	P (ha)	%
421	Шуме црног граба и црног јасена (<i>Fraxineto-Carpinetum</i>) на скелетним земљиштима на кречњаку	2 582,24	21,9
434	Шуме грабића са храстовима (<i>Carpino orientalis – Polyquercetum</i>) на степској рендзини и смеђем киселом земљишту на кречњаку	19,60	0,2
465	Шуме китњака и цера (<i>Quercetum petraea-cerris pauperum</i>) на киселим смеђим и лесивираним киселим смеђим земљиштима	108,30	0,9
469	Шуме китњака и букве (<i>Quercus Fagetum moesiaca montanum serpentanicum</i>) на хумусно силикатним земљиштима на серпентиниту	129,03	1,1
636	Планинска шума букве (<i>Fagetum moesiaca montanum typicum</i>) на дубоким дистричним (понекад еутричним) смеђим земљиштима	10,47	0,1
643	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiaca montanum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту	90,44	0,8
644	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiaca montanum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	798,77	6,8
645	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiaca montanum - dentarietosum bulbifetae</i>) на дубоком и врло дубоком смеђем земљишту на кречњаку	68,44	0,6
646	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiaca montanum</i>) на различитим земљиштима на серпентинима	173,63	1,5
749	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum serpentanicum</i>) на средње дубоким смеђим земљиштима на серпентиниту	43,71	0,4
750	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum typicum</i>) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку	5 638,39	48,0
752	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum dryetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	951,37	8,1
753	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum</i>) на скелетном - кршевитом земљишту на кречњаку	321,49	2,7
774	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на смеђем скелетном земљишту на кречњаку	499,95	4,2
781	Шуме белог бора (<i>Erico - Pinetum sylvestrae serpentanicum</i>) на хумусно-силикатном земљишту на серпентиниту	8,64	0,1
762	Шуме смрче, јеле и белог бора (<i>Piceo-Abieti – Pinetosum sylvestrae</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	2,96	-
772	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на иницијалним земљиштима на кречњацима	93,75	0,8
791	Шуме белог и црног бора (<i>Pinetum sivestris nigrae – serpentanicum</i>) на хумусно силикатном земљишту на серпентиниту	212,98	1,8
		11 754,16	100,0

На основу типолошке - просторне заступљености, најзаступљенији типови шума у

Националном парку:

- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum typicum*) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку који покрива 48,0 % обрасле површине државних шума у Националном парку;
- Тип шуме црног граба и црног јасена (*Fraxineto-Carpinetum*) на скелетним земљиштима на кречњаку (21,9%);
- Тип шуме планинске букве са вијуком (*Fagetum moesiacaе montanum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку са 6,8%
- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку који заузима 8,1% обрасле површине државних шума Националног парка.

Шуме у којима се врши планско газдовање разврстане су у пет газдинских јединица:

Газдинске јединице	Површина(ха)
Г.Ј. "Звезда"	3.452,74
Г.Ј. "Тара"	3.677,57
Г.Ј. "Калуђерске बारे" (део)	94,05
Г.Ј. "Црни врх"	2.359,74
Г.Ј. "Рача" (део у НП)	1.400,91
Свега:	10.985,01

Преглед шума по власништву:

У Националном парку	Шуме Г.Ј. НП	Друштвене шуме	Приватне шуме	Црквене шуме
Укупно обрасла површина	10.984,74 ха	16,75 ха	7.127,54 ха	806,47 ха

У Националном парку површина под шумама је 18.935,50ха, односно 75% укупне површине парка, од тога у приватном власништву је 37%, црквеном 4% и у државном 58% укупне површине под шумама.

Шуме по наменским целинама:

Наменска целина	Р		V			Iv		
	ха	%	м ³	м ³ /ха	%	м ³	м ³ /ха	%
Наменска целина "12"	4 287,76	36,5	1 825 436	426	54,1	41 328	9,6	60,0
Наменска целина "26"	378,74	3,2	102 493	271	3,0	1 792	4,7	2,6
Наменска целина "71"	27,04	0,2	17 274	639	0,5	333	12,3	0,5
Наменска целина "78"	139,09	1,2	57 180	411	1,7	1 072	7,7	1,6
Наменска целина "83"	3 451,66	29,3	1 122 716	325	33,3	20 472	5,9	29,6
Наменска целина "84"	3 145,84	26,8	171 758	55	5,1	2 538	0,8	3,7
Наменска целина "96"	233,00	2,0	37 859	162	1,1	745	3,2	1,1
Наменска целина "97"	91,03	0,8	40 076	440	1,2	592	6,5	0,9
Укупно:	11 754,16	100,0	3 374 792	287	100,0	68 872	5,9	100,0

Стање шума у државном власништву по пореклу и очуваности може се сматрати задовољавајућим. Учешће шума високог порекла износи 77,8%, од чега су вештачки подигнуте састојине 2,8%, учешће изданаčkih шума је релативно ниско и износи 6,6%. Знатно је учешће шикара и шибљака 15,7% који насељавају клисуре и кањонски део Дрине, Дервенте и Раче при чему најчешће представљају трајне вегетацијске категорије. Очуване састојине прекривају 65,6%, разређене 15,9%, а деградиране шуме 2,9%.

Преглед шума по степенима заштите :

Режим заштите	Наменска целина
I степен заштите	Строги природни резерват "84"
II степен заштите	Заштита шума од ерозије "26" Научно истраживачке површине "71" Парк шуме "78" Пределі посебних природних лепота "83" Шуме око историјских и меморијалних комплекса "97" Меморијални природни споменик "96"
III степен заштите	Производно - заштитне шуме "12"

Највећи део шума, по површини налази се у III степену заштите (36,5%), у II степену 34,7% и у I степену 28,8%.

Режим заштите	P		V			Iv		
	ha	%	m ³	m ³ /ha	%	m ³	m ³ /ha	%
I степен	3 378,84	28,8	209 617	62	6,2	3 283	1,0	4,8
II степен	4 087,56	34,7	1 339 739	328	39,7	24 261	5,9	35,2
III степен	4 287,76	36,5	1 825 436	426	54,1	41 328	9,6	60,0
Укупно:	11 754,16	100,0	3 374 792	287	100,0	68 872	5,9	100,0

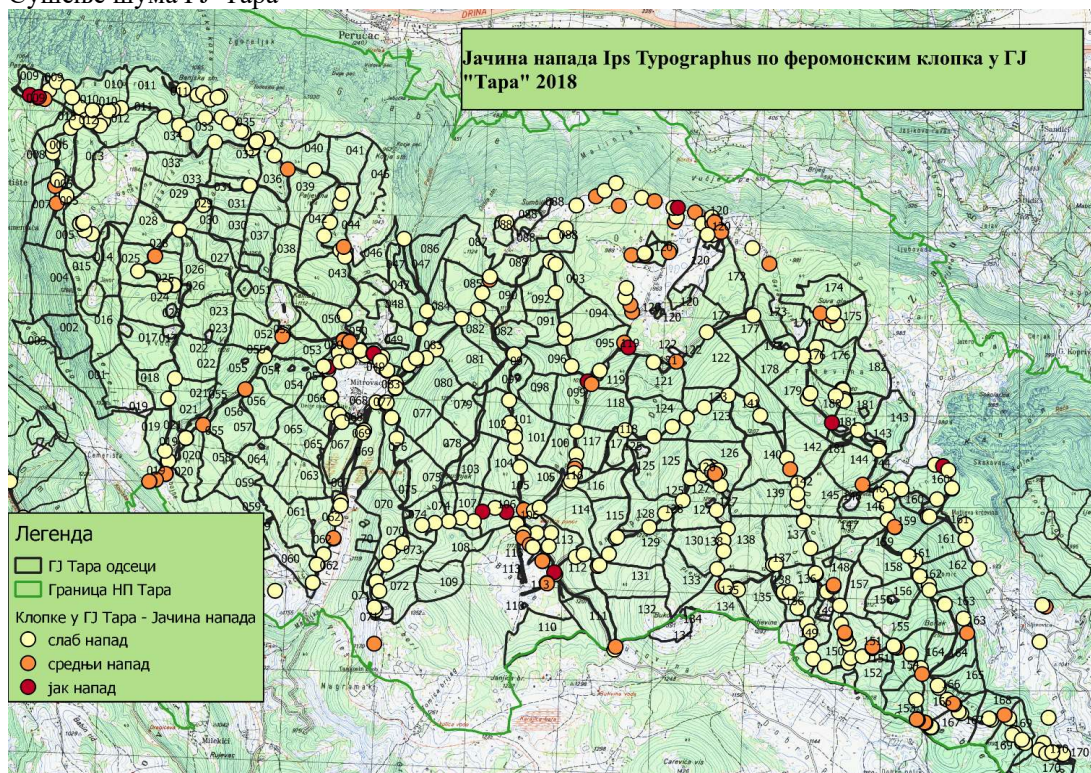
Легенда: P=површина; V=запремина; Iv=запремински прираст

На основу праћења процеса сушења шума и мониторинга поткорњака применом феромонских клопки, констатовани су најачи напади осмозубог смрчевог поткорњака (*Ips typographus*), и сушење смрче, па је дат и преглед процеса сушења шума по газдинским јединицама.

ГЈ „Тара“

У оквиру ГЈ „Тара“ јаки напади ових поткорњака су констатовани у делу „Пасјача“, одељење (9-а), у клопкама број 424 и 468 на локалитету „Ослуша“ су забележени јаки улови, затим „Митровац“ (49-а, 53-а), „Бесеровачке баре“, (113-а), „Репушњак“ (106-а), „Барски до“ (99-а).

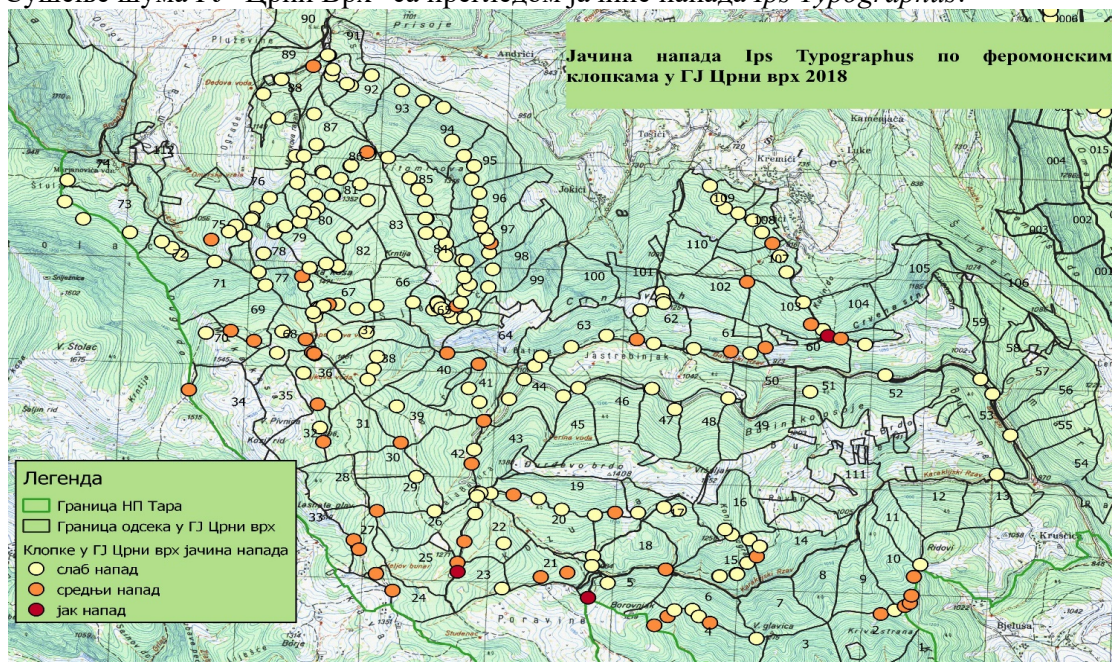
Сушење шума ГЈ“Тара“

ГЈ „Црни врх“

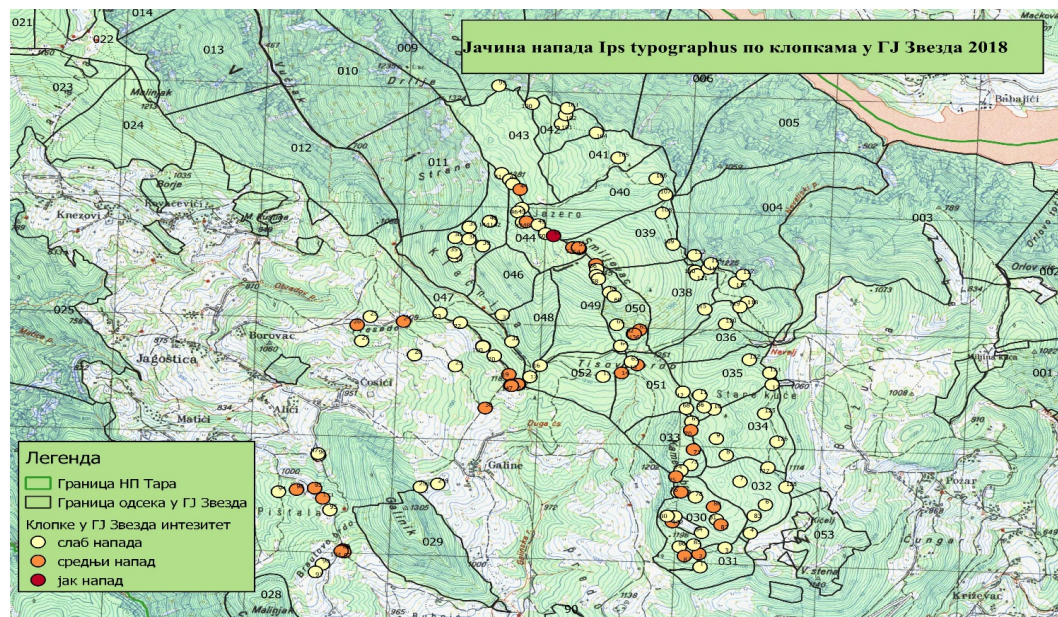
У оквиру ГЈ „Црни врх“ јаки напади су констатовани на локалитету „Биљег“ одељење (61-а), и „Мрка коса“ (77-а, 78-а).

Сушење шума ГЈ “Црни Врх“ са прегледом јачине напада *Ips Tyrographus*:

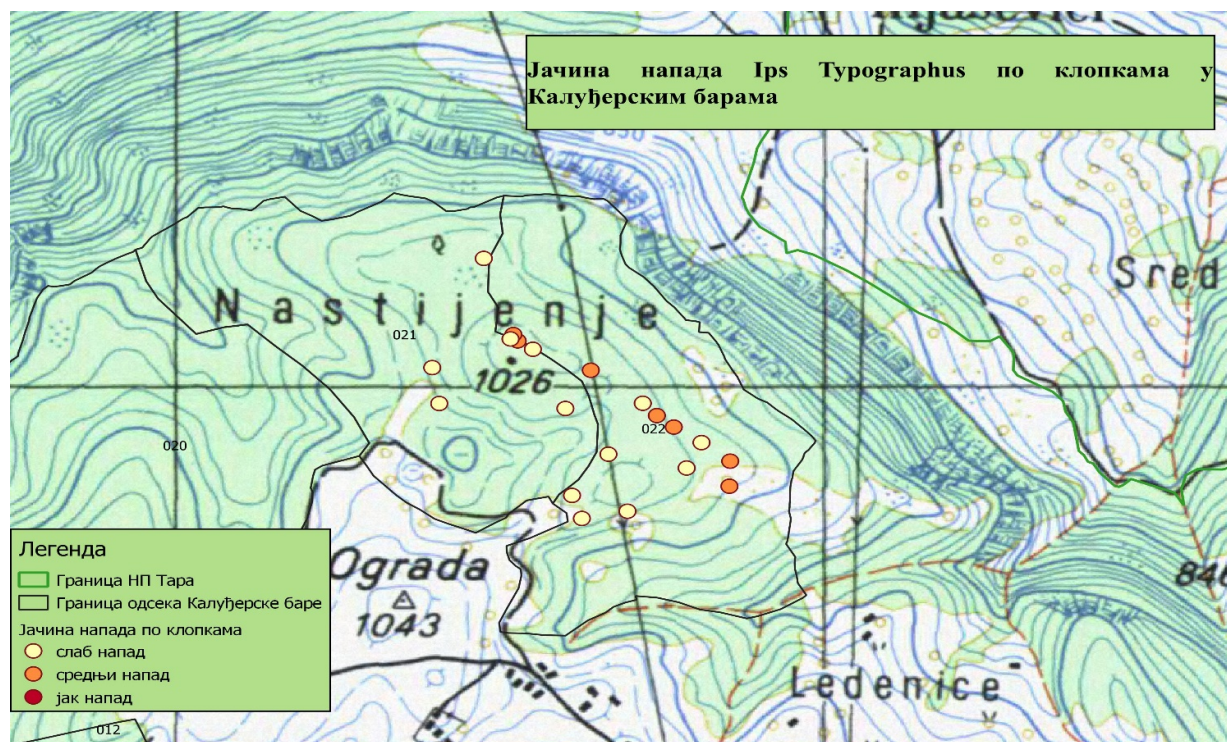
ГЈ „Звезда“

Сушење шума ГЈ „Звезда“ са прегледом јачине напада *Ips typographus*:

У ГЈ „Звезда“ јаки напади су констатовани на локалитету „Смиљевац“ одељења (44-а).

Калуђерске Баре

На Калуђерским Барама јаки напади су констатовани у одељењима (21-а, 22-а).

У оквиру Националног парка Тара, шумама у приватном власништву обухваћена је површина од 7.127,54ха, и у оквиру њих је заступљено 11 врста дрвећа. У односу на шуме у државном власништву, у приватним шумама, доминирају лишћарске врсте дрвећа. Најзаступљенија врста дрвећа је буква, затим следи цер, црни бор, бели бор и сладун. У шумама Заовина, јавља се Панчићева оморика као врло вредна реликтна и ендемична врста. У шумском фонду приватних шума присутни су племенити лишћари и воћкарице.

8.3. Стање животињских врста

Евиденција забележених врста фауне инфрацрвеном детекцијом

Досадашњим истраживањима идентификовано је 57 врста сисара. Од тога 30 врста је строго заштићено, при чему је највећи број припада реду слепих мишева. Мрежа камера је забележила активност више врста сисара, као и неких врста птица.

Најзначајнији подаци који су добијени током 2018.године, праћењем популације мрког медведа (*Ursus arctos*), показују на повећање бројности ове врсте-стабилну популацију и на велики број репродуктивних група.

Захваљујући подацима добијеним путем праћења методом телеметрије забележена су кретања и ареали три медведа (две женке и једног мужјака) почетком године, а у октобру је маркиран још један мужјак медведа, старости три године и тежине 104кг.

Кретање обележеног медведа:

На основу прикупљених података може се констатовати и стабилна популација вукова (*Canis lupus*). У зависности од периода година, регистровани су чопори вукова, као и појединачне јединке. Дистрибуција ове врсте је такође утврђена на готов свим деловима парка.

Стање орнитофауне

Стање орнитофауне се утврђује на основу мониторинга који је спровођен током периода мај-јун (гнездећи период) и септембар-октобар (селидбени период) 2018. године. У том периоду се једино могао извршити мониторинг дугореке сове (*Strix uralensis*) и пратити сеоба птица путем хватања и обележавања.

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

Дугорепа сова се мапирала линијским трансектом са стоп тачкама, минимални размак две цензус тачке износио је 750м а максимални 1150м.

Резултати пописа дугорепа сове на три трансекта :

Naziv transekta	Redni broj stop tačke	GPS koordinata Stop tačke	Rezultati*
Mitrovac - Šljivovica	1	N 43.925255° E 19.433541°	♂♀ на самој тачки ♂ око 300 m S
Mitrovac - Šljivovica	2	N 43.932354° E 19.440995°	♂♀ на самој тачки
Mitrovac - Šljivovica	3	N 43.926496° E 19.451128°	♂ око 250 m W
Mitrovac - Šljivovica	4	N 43.924495° E 19.463228°	♂♀ око 150 m SW
Mitrovac - Šljivovica	5	N 43.928987° E 19.474431°	♂♀ око 100 m SW
Mitrovac - Šljivovica	6	N 43.923715° E 19.483849°	♂♀ око 100 m SW
Mitrovac - Šljivovica	7	N 43.918006° E 19.491033°	♂♀ око 150 m E
Mitrovac - Šljivovica	8	N 43.912191° E 19.499157°	♂♀ око 50 m SW ♂ око 300 m N
Mitrovac - Šljivovica	9	N 43.905891° E 19.506318°	♂♀ око 200 m NE ♂♀ око 350 m SE ♂ на самој тачки
Mitrovac - Gorušica	1	N 43.933190° E 19.421929°	♂♀ око 200 m NW ♂♀ око 100 m SW
Mitrovac - Gorušica	2	N 43.947457° E 19.405090°	♂ на самој тачки ♂ око 350 m SE
Mitrovac - Gorušica	3	N 43.940074° E 19.413335°	♂ око 200 m W ♂ око 350 m N
Mitrovac - Gorušica	4	N 43.939828° E 19.401158°	♂♀ око 300 m N ♂♀ око 100 m SW ♂♀ око 400 m W
Mitrovac - Gorušica	5	N 43.931107° E 19.400225°	♂♀ око 100 m W ♂♀ око 200 m N
Mitrovac - Gorušica	6	N 43.923229° E 19.398464°	♂♀ око 300 m NE
Mitrovac - Gorušica	7	N 43.919820° E 19.405354°	♂♀ око 400 m N
Mitrovac - Gorušica	8	N 43.926536° E 19.413025°	♂♀ на самој тачки
Karaklije - Rastište	1	N 43.894237° E 19.332677°	♂♀ око 200 m NE
Karaklije - Rastište	2	N 43.896261° E 19.323803°	♂♀ око 100 m S
Karaklije - Rastište	3	N 43.904227° E 19.319165°	♂♀ на самој тачки ♂♀ око 350 m NE
Karaklije - Rastište	4	N 43.912152° E 19.313628°	♂♀ око 50 m W ♂♀ око 200 m N
Karaklije - Rastište	5	N 43.919500° E 19.308098°	-
Karaklije - Rastište	6	N 43.930504° E 19.307570°	♂♀ око 200 m NE
Karaklije - Rastište	7	N 43.943197° E 19.312533°	♂ око 200 m E
Karaklije - Rastište	8	N 43.941978° E 19.324280°	-
Karaklije - Rastište	9	N 43.945614° E 19.334451°	-
Karaklije - Rastište	10	N 43.937363° E 19.335214°	-
Karaklije - Rastište	11	N 43.941709° E 19.345674°	-

У оквиру праћења јесење сеобе птица током 17 радних дана, обележено је 798 јединки у оквиру 30врста.Птице су хватане стандардном вертикалном орнитолошком мрежом на локалитету Соколарица.

Резултати маркирања птица на локалитету Соколарица:

Redni broj	Naučni i narodni naziv	Broj obeleženih jedinki
1)	<i>Sylvia atricapilla</i> – crnoglava grmuša	431
2)	<i>Sylvia borin</i> – siva grmuša	13
3)	<i>Sylvia curruca</i> – grmuša čavrljanka	5
4)	<i>Sylvia communis</i> – obična grmuša	2
5)	<i>Turdus merula</i> – obični kos	27
6)	<i>Turdus philomelos</i> – drozd pevač	5
7)	<i>Turdus viscivorus</i> – drozd imelaš	7
8)	<i>Erithacus rubecula</i> - crvendać	116
9)	<i>Phylloscopus collybita</i> – obični zviždak	19
10)	<i>Phylloscopus trochilus</i> – brezov zviždak	22
11)	<i>Parus major</i> – velika senica	39
12)	<i>Parus ater</i> – jelova senica	21
13)	<i>Parus caeruleus</i> – plava senica	10
14)	<i>Parus montanus</i> – planinska siva senica	4
15)	<i>Parus palustris</i> – siva senica	7
16)	<i>Parus lugubris</i> – senica šljivarka	2
17)	<i>Anthus trivialis</i> – šumska trepteljka	5
18)	<i>Emberiza cia</i> – strnadica kamenjarka	2
19)	<i>Emberiza citrinella</i> – strnadica žutovoljka	18
20)	<i>Fringilla coelebs</i> – zeba	9
21)	<i>Fringilla montifringilla</i> – severna zeba	2
22)	<i>Carduelis chloris</i> – zelentarka	6
23)	<i>Muscicapa striata</i> – siva muharica	5
24)	<i>Regulus regulus</i> – običan kraljić	7
25)	<i>Regulus ignicapilla</i> – vatrogavi kraljić	1
26)	<i>Pyrrhula pyrrhula</i> – zimovka	2
27)	<i>Garrulus glandarius</i> – sojka	5
28)	<i>Sitta europea</i> – brgljez	1
29)	<i>Jynx torquilla</i> - vijoglava	1
30)	<i>Aegithalos caudatus</i> – dugorepa senica	4
TOTAL		798

8.4. Локалитети у I степену заштите

За очување и унапређење заштићеног подручја посебно су значајне непокретности у I степену заштите. У овом режиму заштите, налазе се најзначајније природне вредности Националног парка „Тара“ обухваћене са 17 локалитета са режимом I (првог) степена заштите. Сваки локалитет обухвата неки природни феномен и у начелу је изузетан. Основни циљеви издвајања локалитета су чување затеченог стања, обезбеђење услова за стални развој (без утицаја човека) и изучавање развојних фаза и појава. Укупна површина у режиму заштите I степена износи 3323,92 ха или 13,30% од укупне површине Националног парка „Тара“ :

Локалитети у режиму заштите I степена	
Локалитет	Површина/ha
„Кањон Бруснице“	407,87
„Звезда“	2.025,72
„Клисура Дервенте“	235,67
„Клисура Раче“	301,80
„Рачанска Шљивовица“	17,81
„Црвени поток“	20,09
„Под Горушицом“	11,26
„Црвене стене“	45,72
„Било“	14,72
„Љути брег“	15,22
„Змајевачки поток“	6,79
„Врањак“	6,10
„Студенац“	2,74
„Кањон Склопови“	111,79
„Алушка планина“	98,32
„Кремићи“	8,07
„Пушине“	1,64
Укупно	3.323,92

На терену је у складу са правилником, обележено свих 17 локалитета, као локалитета у првом степену заштите /резервати природе („Кањон Бруснице“, „Звезда“, „Клисура Дервенте“, „Клисура Раче“, „Рачанска Шљивовица“, „Црвени поток“, „Под Горушицом“, „Црвене стене“, „Било“, „Љути брег“, „Змајевачки поток“, „Врањак“, „Студенац“, „Кањон Склопови“, „Алушка планина“, „Пушине“).

Обележен је и локалитет Треница (локалитет са оморицом) у II степену заштите.

9.ЕВИДЕНЦИЈА О КРЕТАЊУ И АКТИВНОСТИМА ПОСЕТИЛАЦА И ДРУГИХ КОРИСНИКА

9.1. Евиденција посетилаца

Управљање посетиоцима је једна од значајних активности у сваком заштићеном добру. Национални парк Тара располаже са два центра за посетиоце (Центар за посетиоце у Бајиној Башти и Митровац) и једним сезонским инфопултом у оквиру Контролно- информативном пункта Перућац.

Центри за посетиоце су намењени како групним тако и појединачним посетама, са посебним акцентом на едукативним програмима у тз ” Шумском биоскопу “ на Митровцу. У оквиру центара дају се информације о парку, промотивни материјал, продаја сувенира и изнајмљивање бицикли. За организоване групе посетилаца заштићеном добру са приказаним презентацијама наплаћује се улазница.

На простору Националног парка Тара не постоје рампе односно улазне капије, тако да нема ни прецизних података о броју посетилаца у парку. Евиденција, контрола и усмеравање посетилаца се врши путем система Центара за посетиоце – инфо пунктова и сталним присуством на терену чувара природе.

У центрима за посетиоце, укупно је остварено 23.643 посетиоца:

- Инфо-пулту у Центру за посетиоце на Митровцу ,отворен целе године, број посетилаца: домаћи 17986, страни 3320, укупно 21306.

- Инфо-пулту у Центру за посетиоце у Бајиној Башти
отворен целе године, број посетилаца: домаћи 1794, страни 543, укупно 2337.
 - Посетиоци „Шумског биоскопа“ - 5.698 улазница, приход 237.416,65 динара.
- Приходи оставени од пружања услуга у центрима за посетиоце: укупно 3.967.930,14 динара:
- Приход од смештаја: 1.353.440,89 динара:
 - Камп младих чувара 380.341,67 динара,
 - Остали смештај 973.099,22 динара.
 - Приход од сувенира: 1.825.736,03 динара:
 - Центар за посетиоце Митровац 1.645.175,48 динара,
 - Центар за посетиоце Бајина Башта 150.350,15 динара.
 - Велепродаја сувенира из магацина 30.210,40 динара.
 - Приход од услуга: 788.753,22 динара:
 - Посматрање медведа 163.400,00 динара,
 - Изнајмљивање бицикли 114.741,66 динара,
 - Изнајмљивање кајака 6.749,99 динара,
 - Улазнице Црвени поток 201.444,92 динара,
 - Улазнице „Шумски биоскоп“ 237.416,65 динара,
 - Услуге водича, презентације 65.000,00 динара.

9.2. Контрола посетилаца

Контрола посетилаца усмеравање је на кретања посетилаца, превенцију и сузбијање активности које могу довести до нарушавања стања флоре и фауне, основних обележја парка, као и угрожавања самих посетилаца. У циљу контроле посетиоца спроведене су активности на терену :

- контрола ложења ватре и постављање табли о забрани ложења ватре,
- контрола кретања посетилаца – упућивање на обележене планинарске и шетне стазе,
- контрола посетилаца и организоване презентације на локалитету I степена заштите „Црвени поток“ (продато укупно 426 улазница за одрасле и 3.982 за децу/ученике. свега 4.408 улазница, приход 201.444,92 динара).

9.3. Активности корисника

Током 2018. године у Националном парку Тара, одржане су две спортске манифестације такмичарског карактера и то:

- 19.05. „Трибалион“ – планиарска трка са препрекама на Калуђерским барама 370 такмичара
- 20-26.10. одржана 6 манифестација Фото сафари „Тара 2018“ у којој је учествовало 13 фотографа из Мађарске под вођством професора Сабо Беле.

Поред наведених манифестација одржана су и два еко кампа у Џанићима, у организацији Асоцијације „Спорт за све“ и ДИФ-а из Београда које су реализоване у складу са условима добијеним од стране Завода за заштиту природе Србије.

За наведене манифестације, управљач је дао сагласност, а Завод за заштиту природе

услове заштите природе.

Поред наведених активности на простору Националног парка Тара, дате су сагласности и другим корисницима за наведене активности:

- 26.02. Сагласност за коришћење локалитета Џанићи, у режиму II степена заштите у Националном парку Тара, ради извођења наставе предмета Активности у природи - Факултет спорта и физичког васпитања.
- 07.03. Сагласност за коришћење локалитета Џанићи, у режиму II степена заштите у Националном парку Тара, ради организовања еколошко-рекреативног кампа – Асоцијација „Спорт за све“-Београд,
- 12.04. Сагласност за организацију спортске манифестације "Трибалион 2018" - Фитнес центар „NO. 1 Gym“
- 27.04. Сагласност за снимање рекламног спота у Националном парку – TUNA FISH STUDIO d.o.o.
- 06.07. Сагласност за снимање спота у Националном парку Тара - MANIA d.o.o.
- 19.07. Сагласност за снимање рекламног спота у Националном парку Тара – TUNA FISH STUDIO d.o.o.,
 - 13.08. Сагласност за снимање студентског мастер филма „Породични одмор“ у Националном парку Тара - Анђа Жикић, Факултет драмских уметности.

10. ПОДАЦИ О НАПЛАТИ И КОРИШЋЕЊУ НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

У 2018. години, укупно остварени приход износио је 352.740.000 динара, а укупан расход износио је 330.880.000 динара.

У укупном приходу, приход од шумарства и обављања делатности износио је 255.991.415,50 динара, приход од накнада износио је 43.216.127,50 динара, приход из Буџета износио је 51.079.019,00 динара (16.600.000-Министарство заштите животне средине по основу суфинансирања Програма управљања, Буџетски фонд за шуме –Управа за шуме - 20.671.726,00 динара и Буџет РС –рефундирање средстава за поверене стручне послове у приватним шумама-3.807.293,00 динара, 10.000.000-Министарство туризма, трговине и телекомуникације.).

Планирани приход од накнада за 2018.годину износио је 35.000.000 динара, а остварен је приход од 43.216.127,50 динара, јер је примењена накнада и за подручје Заовина, као и прилив од накнада из предходних година.

Средства од накнада, коришћена су за уређење простора, чување и обележавање граница заштићеног подручја, праћење стања природних вредности, презентацију подручја, материјалне трошкове управљача и зараде стручних служби управљача.

**ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ПРИРОДНИХ И РАДОМ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ
У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА ЗА 2018. ГОДИНУ**

	Делатност	Корисник	Износ-динара без пдв
1.	Електропривреда	„Електромрежа Србије“ АД -Београд ЈП “Електропривреда Србије“-електроводови ЈП ”ЕПС Огранак Дринско-Лимске хидроелектарне“-Бајина Башта (трафо станица Метаљка, каблови и водоакумулација)	9.741.120,00 13.607.436,00 5.794.365,00
2.	Водопривреда	ЈП“ЕПС Огранак Дринско – Лимске хидроелектране“-Бајина Башта (водовод) „Триангле фиш“-рибњак Природни резерват „Тара“-рибњак	2.551.710,00 4.800,00 12.931,20
3.	Саобраћај	„Телеком“ АД-Београд – птт водови	3.067.098,00
4.	Угоститељство	Хотели и спортски терени (смештај-Центар дечјих летовалишта-Београд, „Кендо“доо- Београд), Мотели („Напредак“ад-Стара Пазова „ПТТ Србије „ Бајина Башта,) Смештај, ресторан, спорски терени(ВУ „Тара“) Ресторани (, СУР„Тара“-Курта Ресторан-тераса-„Дрина грин“-Београд	2.614.775,00 359.640,00 29.568,00 2772,00 998.997,60 14.700,00 72.523,36
5.	Трговина	ПППУ „Браћа Јовановић“-занатство (бансек) СТР“Митровац“ СТПР„Сувенир –продавница +-киоск „Смрчак“,сувенири „Чутура“-занатска радња ТР„МИФ“-Зарожје, Бајина Башта-промет нафтних деривата-бензинска пумпа	45.000,00 41.700,00 25.200,00 20.250,00 55.440,00 192.400,00
6.	Туризам	„Чича Глиша“-брод „Туна фиш студио“-снимање рекламе	82.457,42 60.000,00
6.	Објекти за одмор (викендице, сплавови, тезге за продају)	Грађани	3.780.263,80
	УКУПНО:		43.216.127,50

**ЈП“Национални парк Тара”
директор**

Драгић Караклић -дипл.инг.шум

Драгић Караклић